

Mens centraal digitaal

Behoorlijk bestuur met data

Opgesteld door [PMP](#)
Auteur: [Sergej Katus](#)

Versie 24 maart 2023

Verwerking van persoonsgegevens moet ten dienste van de mens staan.

- *Overweging 4 AVG*

Managementsamenvatting

Dit document betreft zowel advies als een gedragscode voor nakoming van het EU-gegevensbeschermingsrecht conform de bedoeling. Dat pakt mogelijk verrassend anders uit dan hoe je de AVG tot nu toe hebt beleefd. EU-gegevensbeschermingsrecht gaat over:

1. Publieke waarden bij digitalisering (mens centraal digitaal)
2. Vrije informatie-uitwisseling (mits met passende waarborgen omkleed)
3. Vermindering van administratieve lasten (geen onnodige [red tape](#))

De aanleiding voor dit document is de constatering dat het bovenstaande sinds de invoering van het hernieuwde EU-gegevensbeschermingsrecht in 2016, onvoldoende uit de verf is gekomen.

Dat is geen verwijt. Er zijn eigenlijk maar weinig organisaties die conform de bedoeling opereren. Was het EU-gegevensbeschermingsrecht beter begrepen en toegepast, was er bijvoorbeeld [geen toelagenaffaire](#) geweest, was Gemeente Enschede geen boete van 600.000 euro opgelegd of had de Nationale Ombudsman het stukken minder druk met het aanklaarten van kafkaëske toestanden – zie met name het rapport [Van wie is die privacy eigenlijk?](#)¹

Anders gezegd; de gemeente verkeert in goed gezelschap. Ook moet worden aangetekend dat er ook aspecten zijn die de gemeente wel degelijk op de juiste manier aanpakt. Toch speelt over de hele linie het probleem dat de gemeente de bedoeling mist. Kennelijk is het moeilijk om door de bomen het bos te zien. Historische, culturele en bestuurlijke factoren zijn daar debet aan.² Om enkele meest in het oog springende misverstanden te adresseren:

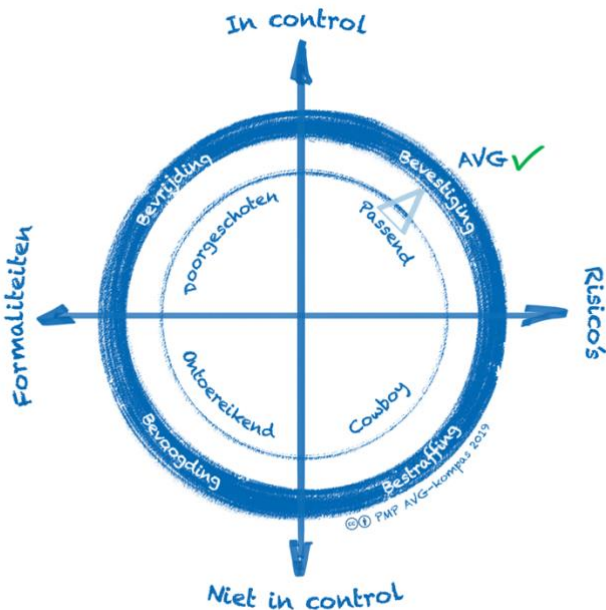
- waarom spreek je van privacywetgeving terwijl het EU-gegevensbeschermingsrecht voor 98% *andere* rechten en vrijheden beschermt, zoals het recht op menselijke waardigheid, recht op veiligheid of bijvoorbeeld het recht op arbeidsparticipatie? Bijvoorbeeld camera's in de openbare ruimte, mensen helpen bij ernstige schuldenproblematiek of bestrijding van uitkeringsfraude, zijn naar EU-gegevensbeschermingsrecht in principe OK in plaats van een privacyprobleem
- Waarom associeer je het EU-gegevensbeschermingsrecht al snel met 'iets juridisch', 'informatiebeveiliging' of 'ICT', in plaats van behoorlijk bestuur met data (duurzaamheidsvraagstuk)? Het schema dat het digitale gemeentehuis verbeeldt, laat zien dat het EU-gegevensbeschermingsrecht veelomvattend is (kaderwetten digitalisering). Hierbinnen dienen publieke taakuitoefening, I-Visie, smart city-ambities, cyber security, gegevensdeling in samenwerkingsverbanden in onderlinge samenhang te worden gezien: mens centraal digitaal.

Integrale aanpak

Dit document brengt systeem in het geheel door te voorzien in een integrale aanpak. De kerngedachte is excellente gemeentelijke taakuitoefening door te waarborgen dat natuurlijke personen kunnen rekenen op legitieme, betrouwbare en veilige verwerking van persoonsgegevens. Daarvoor moet de gemeente voortdurend rechtsboven presteren volgens het moreel kompas van het EU-gegevensbeschermingsrecht. Iedere andere aanpak is niet rechtmatig, niet doelmatig en niet doeltreffend.

¹ Zie bijvoorbeeld ook de blog [Laten we stoppen met WPG-audits](#)

² Vgl. Wouter Hart, [Verdraaide organisaties](#), Vakmedianet 2013

De gemeente behoudt de flexibiliteit om zich op het gebied van digitalisering te organiseren zoals zij wil, zolang de basis maar op orde blijft naar de maatstaven van het EU-gegevensbeschermingsrecht. Het digitale gemeentehuis behoort van beneden naar boven en van boven naar beneden *in sync* te zijn (geen dissonanten).

Hoe precies wordt in dit document nader uitgewerkt. Het sleutelwoord is verantwoordelijkheid nemen, ieder volgens zijn/haar eigen rol in het geheel. Dat geldt net zozeer bij participatie in samenwerkingsverbanden. Wie incorrect behandeld wordt volgens de principes van het EU-gegevensbeschermingsrecht in situaties waarin het gemeentebestuur wettelijk eindverantwoordelijk is,³ kan altijd op de gemeente terugvallen.

Hoe dit document te gebruiken

Dit document maakt inzichtelijk waarom het digitale gemeentehuis op orde brengen en behouden voor de gemeente in de eerste plaats iets vanzelfsprekends is. Zolang je dat voor ogen houdt en de methodiek hanteert die in dit document wordt aangereikt, is dat naleving van het EU-gegevensbeschermingsrecht – op een natuurlijke wijze en op een zodanige manier dat het gemeentebestuur met vertrouwen verantwoording kan afleggen over beleid en maatregelen.

Het document bestaat uit drie delen. Delen I, II en III zijn modellen die op onderdelen nader op de gemeente moeten worden toegesneden. Bijvoorbeeld waar het gaat over kernwaarden. Tegelijk zijn er ook onderdelen waar niet aan te tornen valt, hier gaat het meer om het raamwerk en het werkprogramma die vereist zijn om rechtsboven-resultaten te behalen. Het niet-verwezenlijken van die resultaten is géén optie.

- Coördineer op bestuurlijk niveau het gesprek over het op maat maken van dit document
- Stel het op maat gemaakte document vast in het college en de raad
- Geef uitvoering aan het werkprogramma Mens Centraal Digitaal dat uit de voorgaande twee stappen voortvloeit.

³ Zie voor de principes van het EU-gegevensbeschermingsrecht de visgraat in de bijlage over Risicobeoordeling (p. 26)

Gedragcode-aspect

De gemeente staat het vrij om dit document op maat te maken en te gebruiken voor beleidsvoering voor de bescherming van rechten en vrijheden van haar doelgroepen op basis van het EU-gegevensbeschermingsrecht. Door deze handelwijze en zolang geen tegenstrijdigheid ontstaat met de strekking van dit document, treedt de gemeente feitelijk toe tot de gedragscode Mens Centraal Digitaal voor gemeenten.

De hier aangereikte werkwijze betreft aanwijzingen voor behoorlijk bestuur met data op basis van *expert knowledge* op het gebied van EU-gegevensbeschermingsrecht en de specifieke kenmerken van informatieverwerking door gemeenten. Een en ander aan de hand van de FG-support die PMP gemeenten biedt en de inzichten die wij hebben opgedaan over hoe gemeenten tot nu toe op het EU-gegevensbeschermingsrecht hebben ingespeeld.

PMP onderhoudt dit document en draagt het uit onder de [creative commons licentie BY-NC-SA](#).

Inhoud

Managementsamenvatting	ii
Integrale aanpak	ii
Hoe dit document te gebruiken	iii
Gedragcode-aspect	iv
Inhoud	v
Deel I – Visie	1
A. Mens Centraal Digitaal	2
B. We gaan mee met de tijd	2
C. Eigenaarschap	2
D. Lerende organisatie	3
E. De norm	3
Deel II – Borging	5
1 Doel en Missie	6
1.1 Doel	6
1.2 Missie	6
2 Eigenaarschap	8
2.1 Eigenaarschap in de eerste lijn	8
2.2 Eigenaarschap in de tweede lijn	9
2.3 Eigenaarschap in de derde lijn	10
3 Behoorlijk bestuur met data	12
3.1 Welzijn, publieke waarden en passende waarborgen	12
3.2 Functie risicogedreven werken en procesplannen	13
3.3 MCD-aanpak als onderdeel van de managementcyclus	14
3.4 Relatie met de Algemene wet bestuursrecht en de Gemeentewet	14
4 Werkprogramma	16
4.1 Scope	16
5 MCD-dienstverlening en incidentenmanagement	17
5.1 mijngegevens@gemeente.nl	17
5.2 fg@gemeente.nl	17
5.3 meldenprobleem@gemeente.nl	18
6 Handhavingsbeleid	20
6.1 Handhaving in de eerste en tweede lijn	20
6.2 Handhaving binnen een MCD-managementomgeving	21
6.3 Handhaving in de derde lijn	21
6.4 Handhaving in de vierde lijn	22
7 Basis op orde	23
7.1 Digitale gemeentehuis	23
8 Beleidsevaluatie	25

8.1	Periodiek onderzoek naar doelmatigheid en doeltreffendheid	25
8.2	Onderzoek bij ontstentenis van FG-verslagen.....	25
	Deel III – Bijlagen	26
	Risicobeoordeling	27
	MCD quick scan	29
	Managementsamenvatting procesplan	30
	Protocol grondslagentoetsing	31
	Auditplan	32
	FG-statuut.....	33
	Instrumentarium	35

Deel I – Visie

A. Mens Centraal Digitaal

[Je kent onze organisatie: wie we zijn, waar we voor staan en waar we voor gaan]. [Digidam] wil een [fijne, levendige, multiculturele en inclusieve] stad zijn. Onze inwoners bieden we [begaandheid, dienstverlening op maat en gemakkelijke toegang]. Wie je ook bent en waar je ook woont – van [noorderkwartier tot zuiderkwartier en van [westerkwartier naar oosterkwartier]. [We zijn ervan overtuigd dat we met een diverse en veelvormige organisatie de belangen van onze burgers het beste kunnen behartigen en voorbereid zijn op ontwikkelingen in de samenleving. We willen goede contacten met de medewerkers en de bewoners, slagvaardig werken en als goed werkgever bekend staan].

Van oudsher zijn we vanuit onze taakuitoefening gewend te denken in termen van budget, [leven, wonen, economie en omgeving]. Maar de samenleving digitaliseert en je ziet overal om je heen nieuwe technologie zoals mobiel internet, slimme camera's en het gebruik van algoritmes. Wat tegenwoordig óók hard nodig is, is een [matchende] informatiehuishouding. Aan [onze stad] kunnen we niet bijdragen als we dit niet op orde hebben. Want goed beschouwd zijn we tegenwoordig in de eerste plaats informatieverwerker. Vrijwel al het andere dat we doen, is hierop gebaseerd.

B. We gaan mee met de tijd

Als Gemeente [Digidam] gaan we mee met de tijd, de maatschappij en technologische ontwikkelingen. We zien hierin kansen om [nog meer] het goede te doen. Met behulp van online dienstverlening is de gemeente bereikbaarder geworden, is informatie sneller uitgewisseld en beschikken we makkelijker over stuurinformatie. Dat helpt ons in onze taakuitoefening (efficiëntere dienstverlening, toezicht en handhaving) en draagt bij aan de kwaliteit van bestuurlijke besluitvorming

Maar we zien ook uitdagingen. Met name dat we iemand verkeerd in onze systemen hebben staan of over die persoon verkeerde conclusies trekken. We zijn dan juist *niet* mensgericht, wat indruist tegen onze principes. We maken van leven in [Digidam] dan iets onaangenaams en in ernstige gevallen misschien zelfs [tot een hel] – vergelijk de toeslagenaffaire. In het bijzonder hebben we rekening te houden met de mensen die niet digitaal vaardig zijn. Vaak zijn dat laaggeschoolden, ouderen, mensen met een beperking of nieuwkomers die niet gewend zijn aan de Nederlandse taal en cultuur.

Dat betekent dat we ons hierop moeten aanpassen. Het volstaat niet meer dat we ons richten op *wat* we doen (openbare orde & veiligheid, maatschappelijke ondersteuning, wonen & omgeving, belastingheffing, enzovoorts), maar ook *hoe* we dat (gedigitaliseerd) organiseren.

Veel van de dingen die we doen, doen we in samenwerking met anderen. Gemeente [Digidam] is geen eiland maar staat in verbinding met andere gemeenten en ketenpartners zoals de politie en zorginstellingen, [regionale] uitvoeringsorganisaties zoals [voorbeelden], en uiteenlopende dienstverleners in de ICT-sector, waarvan Microsoft, KPN en [PinkRocade / Centric] de bekendste zijn.

Zonder informatieverwerking geen Gemeente [Digidam], [maar het leeuwendeel van de informatie waarvan we afhankelijk zijn, laten we verwerken door anderen].

C. Eigenaarschap

Ongeacht hoe we het organiseren, we zijn en blijven eindverantwoordelijk – tenminste; eindverantwoordelijk voor dat deel waarvan bij wet of gemeentelijke regeling is geregeld dat het bestuurlijk eigenaarschap berust bij de raad, de burgemeester of het college.

'Eigenaarschap' is het sleutelwoord – niet alleen bestuurlijk. Gemeente [Digidam] zijn we allemaal. Het eigenaarschap straalt dan ook af op **iedereen**. Het gaat er om dat iedereen verantwoordelijkheid néémt, vanuit onze verschillende rollen en verantwoordelijkheden.

- Het college en de directie sturen aan de hand van SMART-geformuleerde regieafspraken op de kwaliteit en mensgerichtheid van onze informatievoorzieningen.
- De raad zet de grote lijnen uit (wat voor gemeente willen we zijn in 2035?), maakt die volwassenwording financieel mogelijk en bewaakt het bereiken van mijlpalen.
- Alle medewerkers en [ketenpartners] zijn medeverantwoordelijk voor betrouwbare, transparante en veilige informatieverwerking. Wat heb je nodig om mensgericht te kunnen werken?
- Supportfuncties zoals informatiemanagement, documentaire informatievoorziening, informatieveiligheid, juridische zaken, communicatie en ICT dragen bij vanuit ieders eigen invalshoek.
- Toezichtfuncties bewaken en handhaven op bestuursniveau de doelmatigheid en doeltreffendheid van de gemeentelijke informatiebeleidsvoering.

Dat vergt kennis en vaardigheden en, vooral, het juiste gedrag. Mens centraal digitaal is vooral iets dat we moeten *doen*. Verantwoord omgaan met informatie door eigenaarschap te betrachten, brengen we in de praktijk.

Het moet in onze DNA zitten. Het is een duurzaamheidskwestie. We betrekken inwoners bij keuzes en dilemma's. Onze oplossingen zijn geen black box maar we kunnen het uitleggen, en houden rekening met de wensen en behoeften van onze doelgroepen. Kortom; we waarborgen dat onze informatievoorzieningen ten dienste van de mens staan in plaats van andersom.

D. Lerende organisatie

Digitale duurzaamheid bereik je niet van de ene op de andere dag. En het is ook nooit af. Maar wat we wél kunnen doen is om in de komende tijd verdere stappen te zetten op het gebied van professionalisering en borging om in [2028] op het benodigde kwaliteitsniveau te zitten.

We hebben dan alle aspecten van de gemeentelijke bedrijfsvoering doorgelicht, inclusief uitbestede taken en informatiedeling in samenwerkingsverbanden zoals volgens de Wet veiligheidsregio's en de Wet publieke gezondheid. En bovenal hebben wij tegen die tijd voorzien in passende maatregelen om onze doelgroepen en onszelf, te beschermen tegen reële risico's. We stellen hiervoor prioriteiten in ons **jaarplan digitalisering**.

De opvolgende jaarplannen zijn samen het **werkprogramma digitalisering**. Nieuwe voornemens, bijvoorbeeld op het gebied van data analyse of smart city-toepassingen, worden automatisch toegerekend aan het jaar waarin ze ontstaan, zodat ook deze vanzelfsprekend met passende waarborgen zijn omkleed.

Binnen het werkprogramma dragen we ook zorg voor de culturele kant en de vereiste kennis, wat per organisatieonderdeel zal verschillen. Fouten gaan we zo goed als mogelijk tegen, maar kunnen we nooit helemaal voorkomen. Daarnaast gaan zich ongetwijfeld problemen voordoen die we niet hebben voorzien.

Eén cultuuraspect staat daarom voorop: Gemeente [Digidam] omarmt het concept van – wat in het Engels heet – *just culture*: zelfs de grootste blunder kun je veilig melden. Waar mensen werken worden fouten gemaakt. Van fouten en andere incidenten onderzoeken we de oorzaken, om ons daarin te verbeteren. Gemeente [Digidam] is een lerende organisatie.

E. De norm

De norm voor digitale duurzaamheid, dus het kwaliteitsniveau dat we hebben te bereiken, kennen we al lang. Alleen zien we in dat we daar tot nu toe [te beperkend] mee zijn omgegaan door. Dat gaan we veranderen.

1. EU Verordening 2016/679 is onze maatstaf voor behoorlijke en zorgvuldige informatieverwerking in de bestuurlijke sfeer.
2. EU-richtlijn 2016/680 is onze maatstaf voor behoorlijke en zorgvuldige informatieverwerking in de justitiële sfeer.
3. Tot dezelfde *regulatory package* behoren ook de komende EU ePrivacy-verordening en de Wet op de algoritmes en kunstmatige intelligentie, waar we nu al zo goed mogelijk rekening mee zullen houden.
4. Een en ander ter actualisering van de Gemeentewet, de Algemene wet bestuursrecht (met name artikel 3:2 over zorgvuldige informatiegaring en belangenafweging).

EU Verordening 2016/679 kennen we beter als de AVG. En EU-richtlijn 2016/680 als de Wet politiegegevens, waar buitengewoon opsporingsambtenaren van de gemeente mee te maken hebben.

Deel II – Borging

1 Doel en Missie

1.1 Doel

Het doel van dit borgingsdocument is de vaststelling van rollen en verantwoordelijkheden voor behoorlijk bestuur met data, op een zodanige manier dat bij een gedigitaliseerde aanpak steeds de menselijke maatvoering centraal staat.

Mens Centraal Digitaal korten we hierna af tot MCD. Samen met onze Visie op MCD en het Programma MCD, vormt dit borgingsdocument het **MCD-beleid**.

In de missieformulering hierna geven we, in aansluiting op de EU-normstelling, aan dat het MCD-beleid de bescherming van *alle* rechten en vrijheden waarborgt (publieke waarden), waaronder het recht op bescherming van privé-leven, dus de MCD-bescherming maar ook bijvoorbeeld het recht op waardigheid of het recht op veiligheid.

Het MCD-beleid is erop gericht om deze belangen naar evenredigheid tegen elkaar af te wegen, ook rekening houdend met het algemeen belang dat we als gemeente dienen. Want daarvoor *zijn* we de gemeente.

Het MCD-beleid is van toepassing op alle vormen van gemeentelijk functioneren waarvoor informatie over personen wordt verwerkt (verwerking persoonsgegevens). Een en ander ongeacht de ICT en ongeacht de uitvoerende partijen.

SCOPE MCD-BELEID

Daar waar de gemeente bij wet of gemeentelijke verordening eindverantwoordelijk is, is het MCD-beleid van toepassing. Bepalend is de aanwijzing van het bevoegde bestuursorgaan of bijvoorbeeld de verantwoordelijkheid van de gemeente als werkgever.

- *Ongeacht de ICT wil zeggen dat het niet uitmaakt welke technologie wordt gebruikt. Of het nu gaat om zaaksystemen, cloudoplossingen, data-analyse tools, smart city-toepassingen, algoritmes, enzovoorts.*
- *Ongeacht de uitvoerende partijen betekent dat we bij samenwerking met aanbieders van informatiediensten en gemeenschappelijke regelingen die gemeentetaken uitvoeren, sturen op menselijke maatvoering en beheersing van*

1.2 Missie

Met dit borgingsdocument waarborgen wij de bescherming van personen over wie de gemeente gegevens verwerkt of laat verwerken (bescherming van rechten en vrijheden). Tegelijk verzekeren wij op deze manier de beschikbaarheid, kwaliteit en doorstroming van informatie waar dat nodig is. We benutten de mogelijkheden van digitalisering, maar niet zonder ook de keerzijden ervan te onderkennen.

Dit borgingsdocument is gericht op de garanties van rechtmatige gegevensverwerking en doelmatige en doeltreffende beheersing van risico's. Dit is in zoverre apolitiek dat oplossingsgerichtheid voorop staat. Wij laten ons leiden door objectieve beoordeling van risico's. Een en ander volgens de normstelling door de Europese Unie via, onder meer, de Algemene Verordening Gegevensbescherming en de aangekondigde wet op de algoritmes, de AI Act.

We betrachten op alle niveaus het teamspel dat ervoor nodig is om te voorzien in passende waarborgen. Dat doen wij mede aan de hand van het MCD-programma voor duurzame vormgeving van de digitale leefomgeving en behoorlijk bestuur met data.

Wij verwerken of laten geen persoonsgegevens verwerken zonder passende waarborgen. Afspraken op dit vlak zijn SMART opgesteld en leggen wij vast – net zoals de vorderingen die we op dit vlak maken en beheer en onderhoud volgens de planning & control-cyclus.

Het gemeentebestuur kan op deze manier steeds verantwoording afleggen over beleid en maatregelen, zowel bestuurlijk, maatschappelijk als juridisch.

RECHTMATIG, BEHOORLIJK EN TRANSPARANT

- *Rechtmatig wil zeggen dat de informatieverwerking plaats vindt uit hoofde van een bij wet of gemeentelijke verordening opgedragen bestuurlijke taak of andere legitieme reden, denk bijvoorbeeld aan veilige arbeidsomstandigheden en het belang van cybersecurity.*
- *SMART-afspraken hangt samen met doeltreffendheid en doelmatigheid van maatregelen, die dat ook moeten blijven. Het teamspel en MCD-programma garanderen permanente 'good governance'. Door afspraken en vorderingen gaandeweg vast te leggen, gebeurt documentatie op een vanzelfsprekende manier (geen onnodige administratieve lasten).*
- *We zeggen wat we doen, en doen wat we zeggen. Via voorlichting en verantwoording zijn we bestuurlijk transparant en leggen we rekenschap af over beleid en maatregelen. Specifieke oplossingen voorzien we zo nodig van bijsluiters en wellicht EU-keurmerken die beschikbaar komen. Op deze manier hoeft niemand verrast te zijn over onze werkwijze.*

2 Eigenaarschap

Rechten en vrijheden in de informatiemaatschappij zoals het recht op gelijke behandeling, veiligheid, gezondheid, inclusie en MCD-bescherming, zijn afhankelijk van de kwalitatief goede verwerking en doorstroming van informatie binnen de digitale overheid.⁴

2.1 Eigenaarschap in de eerste lijn

Met de vaststelling van dit borgingsdocument hernieuwt **het gemeentebestuur** de opdracht tot behoorlijke en zorgvuldige verwerking van persoonsgegevens. Tevens onderschrijft het gemeentebestuur haar eigen aandeel hierin, dit naar gelang de verantwoordelijkheden naar Europees en Nederlands publiekrecht – of naar de maatstaven van het privaatrecht zoals goed werkgeverschap.

Voor de beleidsvoering betekent dit dat de bestuursorganen **college, burgemeester en raad** sturing geven en eindverantwoordelijk zijn conform ieders taakstelling. Binnen het college is er een portefeuillehouder voor de digitale overheid. Daarnaast blijven burgemeester en wethouders volgens ieders eigen portefeuille verantwoordelijk voor de kwaliteit van gemeentelijke taakuitoefening en rechtsbescherming.

De **algemeen directeur** is belast met het uitvoering geven aan het MCD-beleid, op basis van het Programma MCD en bijbehorende begroting. Binnen het directieteam verdeelt hij taken over de **proceseigenaren** van de gemeente. De programmabegroting MCD betreft de algemene middelen voor MCD-beleidsvoering, met name de bekostiging van 2^e- en 3^e lijn support. Per taakveld zijn er daarnaast specifieke middelen begroot, maar dat betreft de inspanningen sowieso vereist waren in het kader van behoorlijke en zorgvuldige uitvoering van taken.

Proceseigenaren voeren in feitelijke zin de regie over MCD-conforme uitvoering van taken en het bestaan van een volwassen cultuur binnen gemeentelijke afdelingen. Dit is nadrukkelijk afgesproken in de [management letters] en is – niet anders dan financiën of HRM – structureel aandachtspunt in het **[wekelijks DT/MT-overleg]**.

Daar waar taken zijn uitbesteed aan dienstenleveranciers of uitvoeringsorganisaties, waarborgen de proceseigenaren aan de hand van service level afspraken externe garanties op het gebied van MCD-kwaliteit.

Bij deelname in een gemeenschappelijke regeling en andere samenwerkingsverbanden voorzien proceseigenaren de gemeentebestuurders die de gemeente vertegenwoordigen van sturingsinformatie, zodat deze op hun beurt in staat zijn om de gemeentelijke MCD-belangen te behartigen.

Bestuurders en DT/MT koersen op de input van de professionals uit de tweede en derde lijn, waarbij die van de FG prevaleert boven de zienswijzen van anderen.

Gezamenlijk bewerkstelligen 1^e, 2^e en 3^e lijn-verantwoordelijken dat binnen de hele gemeenteorganisatie een volwassen MCD-organisatiecultuur bestaat, door middel van voorbeeldgedrag, aanspreekbaarheid werkafspraken en het voorzien in de middelen waardoor iedereen laagdrempelig en gebruiksvriendelijk MCD in de praktijk kan brengen.

Het gaat om houding en gedrag. Goed eigenaarschap betrachten we allemaal – van de portier tot aan de burgemeester. We bespreken ervaringen met elkaar en staan open voor ideeën. Bij dilemma's gaan we de dialoog aan – óók met onze doelgroepen via inspraakmogelijkheden zoals burgerparticipatie in onze DPIA-exercities (zie hierna). Dit is ook waarom we voorzien in een **permanent inwonerpanel** voor MCD-vraagstukken.

⁴ Artikel 1 en overweging 4 AVG. Vgl. de studie [How we became our data](#).

[meer een visie/missiekwestie, maar past ook hier] De gemeente is een organisatie waaraan je met recht informatie over jezelf kunt toevertrouwen. We helpen je waar dat nodig is, dragen zorg voor leefbaarheid en veiligheid, behartigen je belangen in onze taakuitoefening en staan op een redelijke manier met je in verbinding. Dat betekent ook dat we begrijpen wanneer we je met rust moeten laten.

BETROUWBARE OVERHEIDSINFORMATIE / BETROUWBARE OVERHEID

Verwerking van persoonsgegevens is dé kernactiviteit van onze gegevens. Het eigenaarschap in de eerste lijn (waar)borgt dat we dat rechtmatig, zorgvuldig en transparant doen. Bijvoorbeeld: geen goede jeugdhulpverlening zonder MCD-kwaliteitsbeleid, waar iedereen op zijn/haar eigen manier aan bijdraagt. Daarom is de wethouder voor jeugd en onderwijs net zo 'eigenaar' als het directielid dat voor jeugd en onderwijs verantwoordelijk is – wat net zo goed geldt voor iedereen die op die afdelingen werkt, ongeacht of we dat zelf doen of laten doen door een uitvoeringsorganisatie. En ongeacht de ICT- en informatiedienstenaanbieders die wij inschakelen.

Het is daarom dat MCD-beleidsvoering binnen onze taakgebieden ten laste komen van de begroting van die taken. 'Total cost of ownership' omvat *juist* ook goede zorg voor het informatiele deel van die taakuitoefening.

Tegelijk streven we schaalvoordelen na en zijn er ook gemeentebrede MCD-voorzieningen. Daarvoor is er een portefeuillehouder in het college, en ondersteuning in de tweede en derde lijn. De bekostiging hiervan gaat volgens de programmabegroting MCD.

2.2 Eigenaarschap in de tweede lijn

Om de kwaliteit en de voortgang van de MCD-beleidsvoering te waarborgen, is er tweede lijn-ondersteuning. Die tweede lijn-ondersteuning wordt geboden door professionals op het gebied van informatiemanagement, communicatie, juridische zaken, audit, inkoop, risico management (met inbegrip van informatiebeveiliging), ICT.

Voor een gecoördineerde aanpak voert de **programmamanager MCD** het **werkprogramma MCD** dat er op gericht is om (a) MCD-kwaliteit te garanderen binnen alle gemeentelijke taakvelden en interne bedrijfsvoering; en (b) die kwaliteit ook duurzaam te behouden bij veranderende omstandigheden. In dat kader geeft de programmamanager leiding aan het MCD-team en werkt deze volgens een jaarplan waarin prioriteiten zijn gesteld. Kortom; het werkprogramma MCD gaat over het stellen en behalen van concrete doelen, SMART-geformuleerd.

Het werkprogramma en jaarplan wordt op voordracht door de portefeuillehouder in het college, vastgesteld door het gemeentebestuur, dat op deze manier aantoonbaar in control is. De algemeen directeur draagt zorg voor het vrijmaken van de mensen en middelen die nodig zijn voor professionele en missiebewuste tweede lijn-ondersteuning, zodat de opdracht van de programmamanager MCD realistisch en haalbaar is, en deze met de juiste mensen kan samenwerken (doelmatige en doeltreffende vormgeving van tweede lijn-ondersteuning).

Vakbekwaamheid moet blijken uit eerdere beroepservaring en opleiding. Ook het salarisniveau moet zodanig zijn dat vakkundigheid gegarandeerd is en behouden blijft (kwaliteit- en continuïteitsgaranties).

De opdracht aan de programmamanager is tweërlei: (1) draag zorg voor algemene voorzieningen en schaalvoordelen op MCD-vlak; en (2) voorzie in zodanige ondersteuning van proceseigenaren dat ook deze hun verantwoordelijkheden kunnen nemen – want ook voor hen dient MCD-beleidsvoering een haalbare opdracht te zijn.

Dit laatste wil nadrukkelijk niet zeggen dat proceseigenaren MCD-beleidsvoering aan tweede lijn-ondersteuners kunnen overlaten. Proceseigenaren zijn en blijven zelf verantwoordelijk. Maar daarvoor

kunnen zij rekenen op tweede lijn-versterking. Mocht die op dat moment niet beschikbaar zijn, kan in overleg met de programmamanager MCD eventueel ook tweede lijn-ondersteuning worden ingekocht.

2.3 Eigenaarschap in de derde lijn

Het eigenaarschap in de derde lijn betreft het toezicht op de interne naleving van MCD-wetgeving en het gemeentelijk beleid op dit vlak door de **functionaris voor gegevensbescherming (FG)**.⁵ FG-toezicht is onafhankelijk van de eerste en tweede lijn.

Aan de hand van structurele en incidentele toetsing vormt de FG zich een beeld van het beschermingsniveau dat de gemeente daadwerkelijk biedt, conform de gestelde wettelijke criteria.⁶ In die zin is de FG naast onafhankelijk ook objectief.

Hij geeft op bestuursniveau gevraagd en ongevraagd advies, met name via zijn FG-verslag. Het FG-verslag is net zoals het accountantsverslag een vorm van rechtmatigheidscontrole, zij het dat de FG zich richt op de rechtmatigheid van verwerking van persoonsgegevens door of namens de gemeente.

De FG werkt volgens het EU-publiekrecht. Dat wil zeggen dat hij met Nederlandse wet- en regelgeving of opvattingen rekening houdt voorzover dat spoort met de Europese normstelling, want dat is de consequentie van EU-harmonisatie (hoger recht gaat voor lager recht).

Anders gezegd; de FG bewaakt of de gemeente de juiste koers vaart. In die zin verpersoonlijkt hij de borging van het MCD-beleid en heeft hij een **ombudsfunctie**. Personen over wie de gemeente gegevens verwerkt of laat verwerken kunnen bij klachten over de uitvoering van het MCD-beleid bij hem terecht. Denk hierbij aan klachten over de rechtmatigheid, juistheid of veiligheid van de gegevensverwerking. De FG-klachtregeling is snel en slagvaardig (geen juridische fuik zoals in de toeslagenaffaire).

De FG-functie is een ambt. Voor de vervulling van dat ambt wijst het gemeentebestuur bij besluit een persoon aan binnen of buiten de gemeenteorganisatie die voldoet aan het wettelijk profiel, dat wil zeggen op grond van zijn professionele kwaliteiten en, in het bijzonder, zijn *expert knowledge* op het gebied van de wetgeving en de praktijk op het gebied van gegevensbescherming, gezien vanuit het EU-publiekrecht. Vanwege de aard van de functie en de vereiste kennis en praktijkervaring, zijn de aanbestedingsregels niet van toepassing op de aanwijzing van een externe FG.

De FG wordt door het gemeentebestuur naar behoren en tijdig betrokken bij alle aangelegenheden die verband houden met bescherming van persoonsgegevens, door hem de benodigde (financiële) middelen voor professionele uitoefening van taken en het in stand houden van zijn expertise. De gemeente valt hem niet af maar ondersteunt hem in zijn uitvoering van taken. Voor zover de FG besluit tot inspectie (**FG-audit**) heeft hij recht op toegang tot persoonsgegevens en verwerkingsactiviteiten, en documentatie hieromtrent. Hierbij kan hij zich laten bijstaan door hulppersonen.

Op de FG rust een **geheimhoudingsplicht**, in het bijzonder daar waar hij uit hoofde van zijn functie kennis neemt van persoonsgegevens. Dat betekent dat de FG ook voor het gemeentebestuur een vertrouwenspersoon / strategisch adviseur is. Op schriftelijke stukken, zoals klachtbeoordelingen en het FG-verslag is evenwel de Wet open overheid van toepassing.

Dit soort informatie wordt ook gedeeld in het kader van horizontaal toezicht volgens de Gemeentewet (raadscontrole), met de accountant vanwege de financiële risico's die de gemeente loopt bij niet-naleving van MCD-wetgeving, met name de bepalingen in de AVG over individuele schadevergoeding en

⁵ Afgaand op de EU-normstelling was 'commissaris voor gegevensbescherming' een vlag geweest die de lading beter dekt.

⁶ Zie praktijkhandreiking *Hoe ben je FG?*, Wolters Kluwer 2020

bestuurlijke boetes. Hou er daarom rekening mee dat FG-stukken ook gebruikt kunnen worden in gerechtelijke procedures of kunnen worden opgevraagd door de Autoriteit Persoonsgegevens.

Het werk van de FG is gericht op het waarborgen van MCD-beleidsvoering, zodat bestuurders met vertrouwen verantwoording kunnen afleggen.

RASCI	1 ^e /3 ^e lijn	Eigenaarschap
R esponsible <i>Operationeel verantwoordelijk</i>	1	Directie / MT ('proceseigenaren', ook bij uitbesteding van taken aan aanbieders van informatiediensten en gemeenschappelijke regelingen)
A ccountable <i>Bestuurlijk verantwoordelijk</i>	1	College, Raad, Burgemeester (de bestuursorganen)
S upportive <i>Ondersteunend</i>	2	Informatiebeheer, risicomanagement, inkoop, communicatie, juridische zaken, concerncontrol, MCD-officer
C onsulted / monitoring compliance <i>Raadgevend / toezicht</i>	3	FG (evt. geassisteerd door hulppersonen)
I nformed <i>Geïnformeerd</i>	4	Inwoners Raad (t.b.v. horizontaal toezicht) Accountant Landelijk toezicht, met name de Autoriteit Persoonsgegevens

3 Behoorlijk bestuur met data

Hét uitgangspunt van MCD-beleidsvoering is dat wij zorgdragen voor rechtmatige, behoorlijke en transparante verwerking van persoonsgegevens.

De gemeente verwerkt uitsluitend persoonsgegevens om te voorzien in een legitieme informatiebehoefte. Zonder die informatie gaat er iets fout in de gemeentelijke dienstverlening taakuitoefening of bedrijfsvoering, terwijl het juist zaak is dat er niets fout gaat.

In de meeste gevallen is de doelgroep over wie de gemeente informatie verwerkt, hierbij gebaat. We zijn geen domme bureaucratie waar zich kafkaëske situaties kunnen voordoen, maar gaan dat juist tegen (menselijke maat), die van geval tot geval verschillen. In die zin houden we net zozeer rekening met degenen die minder gemakkelijk onder één noemer kunnen worden geschaard.

De gemeente deelt om dezelfde redenen ook informatie met anderen waar dat nodig is, of ontvangt juist informatie van anderen. We zijn geen eiland maar maken deel uit van informatieketens. Ook hier geldt dat het zaak is dat er niets fout gaat. Net zo min als dat we zelf voorkomen dat zich kafkaëske situaties kunnen voordoen, gaan we ook tegen dat onze ketenpartners dat doen. Tenminste niet waar het binnen ons vermogen ligt om dat risico tegen te gaan.

3.1 Welzijn, publieke waarden en passende waarborgen

Risico's voor personen bij verwerking van persoonsgegevens lenen zich bij uitstek voor speculatie of het ventileren van meningen. Dat maakt het niet gemakkelijk om een duidelijke koers te varen en keuzes te maken. De MCD-wetgeving biedt echter houvast. Te beginnen met het volgende uitgangspunt:

De verwerking van persoonsgegevens moet ten dienste van de mens staan. Het recht op bescherming van persoonsgegevens heeft geen absolute gelding, maar moet worden beschouwd in relatie tot de functie ervan in de samenleving en moet conform het evenredigheidsbeginsel tegen andere grondrechten worden afgewogen.⁷

Andere grondrechten zijn bijvoorbeeld het recht op menselijke waardigheid, veiligheid, onderwijs, participatie, net zoals het recht op bescherming van het privéleven. Anders gezegd; verwerking van persoonsgegevens moet ten dienste staan van ons **welzijn** volgens de **publieke waarden**. Tegelijk prevaleert iemands individuele belang niet noodzakelijk maar kunnen belangen van anderen zwaarder wegen – vooral als die andere belangen bij wet of gemeentelijke verordening zijn aangemerkt als van algemeen belang.

Het gaat om de balans. Daar waar de gemeente publiekrechtelijk of privaatrechtelijk een legitieme rol heeft en dat gepaard gaat met verwerking van persoonsgegevens, is dat niet als zodanig een probleem. Risico's vloeien voort uit de kans dat we door (a) niet; of (b) gebrekkig verwerken, opslaan en delen van informatie over mensen, sociale, psychische of financiële schade aanrichten, of misschien wel schade voor de gezondheid of gevaren voor de persoonlijke veiligheid.⁸

Om bewust te zijn van die risico's en deze met de juiste beleidsurgentie bespreekbaar te maken en te voorzien in **passende waarborgen** zodat de risico's zich niet manifesteren, maken wij gebruik van de methodiek voor objectieve risicoanalyse die ten grondslag ligt aan Schaal van Erg.⁹

Wij classificeren gemeentelijke activiteiten en bijbehorende informatieverwerking op deze schaal, en hanteren de Schaal van Erg ook bij de beoordeling van verzoeken, klachten en incidenten. Hoe hoger de risicoscore, hoe meer aandacht en prioritering nodig is, en hoe robuuster de maatregelen. We kunnen

⁷ Overweging 4 AVG

⁸ Overweging 75 AVG

⁹ Overweging 76 AVG

niet 100% uitsluiten dat er nooit iets mis gaat, maar op deze manier voorzien we in **veerkracht**. Bijvoorbeeld om adequaat in te spelen op datalekken, die we zo goed mogelijk voorkomen of oplossen.

3.2 Functie risicogedreven werken en procesplannen

Hét instrument om te kunnen voorzien in passende waarborgen is de **dataprotectie impact assessment (DPIA)**, waarmee we in kaart brengen wat er precies fout kan gaan als informatiestromen *niet* met passende waarborgen zijn omkleed. Dat is een bestuurlijke toetsing, in essentie niet anders dan een milieueffectentoets maar dan gericht op de risico's voor de digitale leefomgeving, om de kwaliteit ervan te waarborgen en maatwerk te bieden waar dat nodig is.

DPIA's zijn geen invuloefening of een juridische toets maar een logisch denkproces. Goede DPIA's worden gekenmerkt door dialoog met interne en externe stakeholders, in het bijzonder de doelgroep. Aan modellen en formats van anderen hebben wij geen boodschap. Ons gaat het om inzicht in de kwetsbaarheden van een bepaalde aanpak en deugdelijke probleemanalyse:

1. welke schade is voorzienbaar als we géén informatie verwerken (wat is de positieve impact van informatieverwerking)?
2. welke schade is voorzienbaar als we gebrekkig informatie verwerken (wat is de negatieve impact van informatieverwerking)?
3. welke bestuurlijke, organisatorische en technische maatregelen zijn vereist te voorkomen dat er sprake kan zijn van gebrekkige informatieverwerking, gelet op de belangen bij deugdelijke informatieverwerking.

Door de uitdaging te doorgronden, begrijpen we waar welke oplossingen concreet nodig zijn voor een verantwoorde aanpak. Onze DPIA's maken dat inzichtelijk en leveren zinnige lijsten op van kritische kwaliteitseisen waarmee we **integer** recht doen aan de beginselen voor rechtmatige, behoorlijke en transparante verwerking van persoonsgegevens.¹⁰

Daar waar persoonsgegevens de grondstof zijn van bestuurlijke besluitvorming, garandeert onze MCD-beleidsvoering de zorgvuldigheid waarmee we kennis vergaren omtrent relevante feiten en af te wegen belangen.¹¹ In die zin is MCD-beleid integraal onderdeel van en randvoorwaardelijk voor **behoorlijk bestuur** in het digitale tijdperk.

DPIA's stellen ons in staat om hierop te sturen en scheppen het vermogen om met vertrouwen verantwoording af te leggen. Onze DPIA's vormen het eerste deel van een praktisch handboek, onze **procesplannen**, waarmee wij grip creëren op onze werkwijze en samenwerking met anderen. Procesplannen stellen ons in staat om de doeltreffendheid en doelmatigheid van MCD-beleidsvoering in een specifieke context te bewaken. Tegelijk bieden ze ons de flexibiliteit om veranderingen door te voeren, door toetsing aan en – waar nodig – herijking van de DPIA.

In onze procesplannen bundelen we de concrete bestuurlijke, organisatorische en technische oplossingen die bij elkaar opgeteld dé MCD-garantie zijn – *by design and by default*.¹²

Iedere procesplan wordt voorafgegaan met een managementsamenvatting die beschikbaar via een **centraal overzicht van processen en werkwijzen**, zodat de eigenaren in de eerste, tweede en derde lijn inzicht hebben in de MCD-aanpak en bereikte resultaten.¹³

¹⁰ De basisprincipes waarop de AVG, Richtlijn 680 en, straks, de EU-wet op de algoritmen zijn gestoeld, en via deze regelingen zijn uitgewerkt in de vorm van normstellingen.

¹¹ Artikel 3:2 Algemene wet bestuursrecht.

¹² Artikel 25 AVG

¹³ Artikel 30 AVG: het register van verwerkingsactiviteiten, waaronder – indien van toepassing – overzicht van algoritmen.

VOORKOMEN VERUIT TE VERKIEZEN BOVEN GENEZEN

DPIA's zijn hét instrument om te voorkomen dat zich toeslagenaffaire-achtige situaties kunnen voordoen – althans met de kennis van nu. Bij zinnige probleemanalyse en vaststelling van een even zinnige mix aan bestuurlijke, organisatorische en technische maatregelen (de KPI's), worden problemen zo goed mogelijk voorkomen. In de bewoording van de MCD-wetgeving voldoet het gemeentebestuur op die manier aan de normstelling dat is voorzien in passende maatregelen.

Voor zover maatregelen in de praktijk niet genoeg bescherming bieden, is het zaak om lering te trekking uit incidenten en klachten. De gemeente verbetert zichzelf op deze manier voortdurend. Het is aan de proceseigenaar om dat te bewerkstelligen en aan de algemeen directeur om hierop te sturen ('lerende organisatie')

3.3 MCD-aanpak als onderdeel van de managementcyclus

Het behoort tot de managementtaken van proceseigenaren om DPIA's uit te voeren, door hiertoe opdracht te geven, zorg te dragen voor het voldoen aan de kwaliteitseisen uit de DPIA en hierover te rapporteren in de vorm van een verklaring aan het eindverantwoordelijke bestuursorgaan in hoeverre aan de kwaliteitseisen is voldaan. De kwaliteitseisen zijn voor ons **Kritische Prestatie Indicatoren (KPI's)**. Daar waar het risicoprofiel van de informatieverwerking hoog genoeg is:

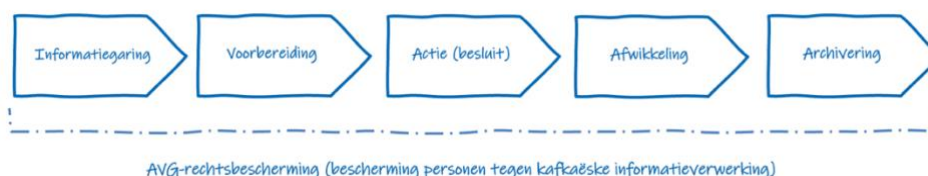
1. consulteren wij de FG bij de voorbereiding van de DPIA.
2. laat de proceseigenaar de nakoming van afspraken uit de DPIA, de KPI's, controleren door een auditor via concern control.

Risicoprofiel	DPIA	FG-consultatie	Type audit	Frequentie	Afschrift FG	Herijking beleid
A1	Nee	Nee	Quick scan	5 jaarlijks	-	5 jaarlijks
A2	Bij twijfel	Bij twijfel	Zelfbeoordeling	4 jaarlijks	Op verzoek FG	4 jaarlijks
A3	Verstandig	Ja	Audit	2 jaarlijks	Ja	2 jaarlijks
B1	Ja	Nee	Zelfbeoordeling	5 jaarlijks	Op verzoek FG	5 jaarlijks
B2	Ja	Bij twijfel	Zelfbeoordeling	4 jaarlijks	Op verzoek FG	4 jaarlijks
B3	Ja	Ja	Audit	2 jaarlijks	Ja	2 jaarlijks
C1	Ja	Ja	Audit	4 jaarlijks	Ja	4 jaarlijks
C2	Ja	Ja	Audit	3 jaarlijks	Ja	3 jaarlijks
C3	Ja	Ja	Audit	2 jaarlijks	Ja	2 jaarlijks

3.4 Relatie met de Algemene wet bestuursrecht en de Gemeentewet

We weten sinds 1998 dat het gegevensbeschermingsrecht nadere normering is van de beginselen van behoorlijk bestuur.¹⁴ Hoe kan het ook anders? Digitalisering en inzet van nieuwe technologie is niet een ontwikkeling van de laatste paar jaar maar voltrekt zich sinds de invoering van de ponskaartenmachines binnen overheidsadministraties vanaf de jaren '60 van de vorige eeuw. Afdeling 3:2 van de Algemene wet bestuursrecht stelt voorschriften op het gebied van zorgvuldige besluitvorming en het afwegen van belangen. Wat de Awb *niet* regelt is hoe je precies waarborgt dat de bestuurlijk informatie die daarvoor nodig is, van hoogstaande kwaliteit is en dermate goed gedoseerd is dat inderdaad alle relevante factoren in overweging kunnen worden genomen. Dat regelt de AVG.

¹⁴ TK 1997-1998, 25 893, p. 14.

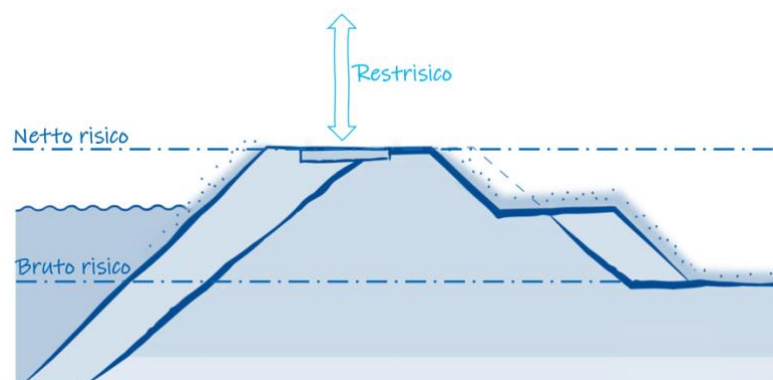

De AVG heeft [direct kracht van wet](#) in Nederland.¹⁵ In combinatie met de Grondwet, de Gemeentewet en desnoods materiewetten of raadsverordeningen **staat daarmee niet ter discussie** dat de gemeente *moet* uitwisselen voor uitvoering van taken en om maatwerk te kunnen bieden. De AVG beperkt niet en verbiedt niet, maar scheidt de kaders voor maatschappelijk verantwoord gegevensverkeer.¹⁶ Bijvoorbeeld wetten zoals de Wet aanpak meervoudige problematiek sociaal domein (Wams) of bepalingen zoals artikel 151c Gemeentewet over camera's zijn overbodig, hoewel ze wet aan de andere kant ook weer duidelijkheid kunnen scheppen.

Het is [niet de bedoeling](#) dat we bij iedere inzet van technologie en gegevensverwerking uitgebreid toetsen of de gemeente dat eigenlijk wel mag ('grondslagentoetsing').¹⁷ De AVG is bedoeld om administratieve lasten te verminderen.¹⁸ Wanneer eenmaal vaststaat dat er sprake is van legitieme taakuitoefening, stelt de AVG hooguit nog de vraag of de aanpak *fair* is. Dit hangt ook weer samen met de vraag 'wat voor gemeente wil je zijn'? Het gemeentebestuur beschikt hier over discretionaire bevoegdheid. Bij [evenwichtige](#) besluitvorming en democratisch toezicht is de investering in bijvoorbeeld bodycams of drones het antwoord op die vraag. Dit ter bescherming van andere publieke waarden, zoals het recht op veiligheid of handhaving [[door de omgevingsdienst](#)].

Wat wél wezenlijk blijft, is of de gemeente voorzorgsmaatregelen heeft getroffen tegen de keerzijden (risico's) van informatieverwerking. Die maatregelen moeten **passend** zijn voor mens en organisatie.¹⁹ Niemand zit te wachten op ongelukken.

- Welke calamiteiten zijn redelijkerwijs voorzienbaar als we als we géén maatregelen treffen (**bruto-risico**)?
- Welke maatregelen zijn passend zodat die calamiteiten zich normaal gesproken niet kunnen voordoen (**netto risico**)?
- Welke calamiteiten zijn zo onwaarschijnlijk dat we daar geen rekening mee hoeven te houden (**restrisico**)?

Een DPIA resulteert als het ware in een digitaal deltaplan. Door SMART te maken wat de bestuurlijke, organisatorische en technische beschermingsmaatregelen moeten zijn, wordt duidelijk hoe voorkomen wordt dat mensen gedupeerd kunnen raken door onzorgvuldige informatievoorzieningen, ketensamenwerking en gebruik van ICT zoals algoritmes of drones.

¹⁵ [In bepaald opzicht](#) geldt dat ook voor EU-richtlijn 680 over preventie, opsporing en vervolging van criminaliteit.

¹⁶ Artikel 1 AVG

¹⁷ Overweging 45 en 50 AVG.

¹⁸ Overweging 89 AVG

¹⁹ Artikel 25 AVG

4 Werkprogramma

Via het Werkprogramma MCD voorziet het gemeentebestuur in digitale duurzaamheid. Dat wil zeggen; de gemeente garandeert de balans tussen gemeentebelangen (dienstverlening, taakuitoefening, handhaving, vernieuwing) en de menselijke maatvoering.

Onze **succesdefinitie** is het vinden van die balans, en het behouden ervan. Dit ongeacht de manier waarop de gemeente taakuitoefeningen en bedrijfsvoering – haar werkprocessen – heeft georganiseerd en ongeacht de stand van de techniek. Veranderende omstandigheden betekenen juist dat wij alert moeten zijn, door ons af te vragen wat de impact is van die veranderingen op de kwaliteit en continuïteit van ons maatschappelijk functioneren en de MCD-garanties die wij hierbij bieden.

Aan de hand van ieders eigenaarschap en de Schaal van Erg houden we structureel vinger aan de pols. Ook DPIA's zijn instrumenteel, net zo goed als de lessen die wij trekken uit klachten en incidenten. Via het werkprogramma stellen wij prioriteiten en concrete doelen, en maken wij de middelen beschikbaar om die doelen te bereiken.

Het is aan de programmamanager MCD om in het kader van het werkprogramma, tijdig een **jaarplan** voor te stellen om te voorzien in nieuwe oplossingen of bijstelling van bestaande oplossingen, inclusief realistische termijnen waarbinnen doelen worden gerealiseerd en begroting van middelen.

- Door goedkeuring van het jaarplan, geeft het gemeentebestuur aan de programmamanager opdracht tot uitvoering en is het gemeentebestuur die zin *in control*.
- De programmamanager doet aan het einde van ieder kwartaal verslag over het behalen van de gestelde doelen en eventuele knelpunten met afschrift aan de FG.

4.1 Scope

Het werkprogramma en de jaarplannen zijn zodanig opgesteld dat MCD-kwetsbaarheden effectief worden verholpen naar gelang het belang dat hiermee is gemoeid binnen de gemeentelijke taakvelden:

1. Belastingheffing
2. Bescherming en opvang
3. Burgerzaken
4. Cultuur en sport
5. Fraudeonderzoek
6. Gemeenteraad
7. Facilitair en personeelszaken
8. Jeugd en onderwijs
9. Lokale economie
10. Milieu en duurzaamheid
11. Wonen, ruimtelijke inrichting en bereikbaarheid
12. Veiligheid en openbare orde
13. Werk en inkomen
14. Zorg, welzijn en gezondheid

De taakvelden zijn de hoofdprocessen. Deze zijn op te delen in zo'n 150 subprocessen.²⁰ Voor de beheersbaarheid voorzien wij zoveel mogelijk in verdere clustering

²⁰ Belastingzaken is bijvoorbeeld verder op te delen in: Heffing en inning, kwijtschelding en betalingsregelingen, uitvoering WOZ. Vgl. subindeling van gemeentelijke hoofdprocessen door de VNG/IBD in het [vooringevulde verwerkingregister \(versie oktober 2022\)](#).

5 MCD-dienstverlening en incidentenmanagement

De MCD-wetgeving voorziet in een aantal vormen van dienstverlening, waarvoor duidelijke loketten moeten bestaan in de eerste en tweede lijn. Tegelijk impliceert het bestaan van een loket ook dat daarachter is voorzien in een procedure voor de soepele afwikkeling ervan.

5.1 mijngegevens@gemeente.nl

Het eerste lijn-loket voor verzoeken en klachten is de servicebalie van de gemeente voor personen over wie de gemeente informatie verwerkt of laat verwerken. De MCD-wetgeving kent deze mensen rechtstreeks specifieke rechten toe buiten andere wetten om. Verwar dit soort verzoeken en klachten niet met bezwaar en beroep volgens de Algemene wet bestuursrecht of verzoeken volgens de Wet open overheid en de Archiefwet.²¹

Het doel van specifieke MCD-rechten is in essentie mede-handhaving van de MCD-wetgeving door de personen in kwestie zelf ('empowerment'). Personen hebben als het ware recht op medebeheer, wat in ieder geval inhoudt dat zij recht hebben op inzage in gemeentelijke informatie die henzelf betreft. Bij fouten in de informatieverwerking, zowel inhoudelijk als beheersmatig, kunnen ook andere rechten van toepassing zijn. De procedure voor soepele afwikkeling houdt in dat wij aan verzoeken of klachten binnen een maand opvolging geven.

Wij kennen twee servicebalies: extern en intern.

- 1 De **externe servicebalie** is onderdeel van burgerzaken. Personen kunnen zich wenden tot deze servicebalie in het **[stadskantoor, of de 'mijn gegevensservice' via onze on-line portal]**. Legitimatie aan de hand van een wettelijk identiteitsbewijs of DigiD is vereist.
- 2 De **interne servicebalie** is onderdeel van personeelszaken. Bestuurders en medewerkers kunnen zich wenden tot deze servicebalie **[via de 'mijn gegevensservice' op intranet]**. [Legitimatie aan de hand van een wettelijk identiteitsbewijs of DigiD is vereist]. Mocht een klacht of verzoek gevoelig liggen, kan dit ook worden gedaan via de vertrouwenspersoon.

In beide gevallen onderzoekt de speciaal hiervoor aangewezen en opgeleide **MCD-servicecoördinator** in samenspraak met de proceseigenaar in welke mate het verzoek of de klacht naar maatstaven van de MCD-wetgeving in behandeling dient te worden genomen. Voorzover dat het geval is, is de proceseigenaar verantwoordelijk voor soepele afhandeling. De MCD-servicecoördinator bewaakt dat. Mocht blijken dat er gegronde redenen zijn om een verzoek of klacht niet in behandeling te nemen, informeert MCD-servicecoördinator de verzoeker/klager hierover onverwijld en met opgaaf van redenen. Voorzover een vertrouwenspersoon betrokken is, heeft deze de rol van MCD-servicecoördinator.

5.2 fg@gemeente.nl

De afhandeling van een verzoek / klacht is een rechtshandeling van de gemeente naar Europees publiekrecht.²² De verzoeker / klager die zich niet kan vinden in de wijze waarop de gemeente op het verzoek is ingegaan, heeft het recht om hierover in contact te treden met de FG.²³ De FG beoordeelt de grief op kennelijke gegrondheid en kan in het kader daarvan nader onderzoek instellen. Door het contacteren van de FG is een complexiteit ontstaan waardoor de termijn voor de afhandeling van het oorspronkelijke verzoek of de oorspronkelijk klacht met een maand of zo nodig twee maanden is verruimd.²⁴

²¹ Directe werking EU MCD-wetgeving. Overigens kunnen verzoeken volgens de Woo of de Archiefwet omgekeerd geredeneerd tegelijkertijd wél een MCD-verzoek betreffen, als het gaat om informatie die specifiek de verzoeker betreffen.

²² Directe werking EU MCD-wetgeving

²³ Artikel 38.4 AVG

²⁴ Artikel 12.3 AVG

De FG deelt zijn bevindingen met zowel de klager als de proceseigenaar. Als hij de grief toewijst, geeft hij daarbij concrete aanwijzingen hoe de situatie gerepareerd dient te worden. Zo'n toewijzing wordt opgenomen in de incidentenadministratie van de gemeente (zie hierna). Naar gelang de ernst van de situatie kan hij ook besluiten om het verantwoordelijke bestuursorgaan en de MCD-portefeuillehouder te informeren dan wel aanwijzingen te geven. Mocht de grief hem hebben bereikt met tussenkomst van de Autoriteit Persoonsgegevens, bericht hij deze over zijn conclusies.

De FG wijst de verzoeker / klager op de mogelijkheid om eventueel een klacht in te dienen bij Autoriteit Persoonsgegevens of beroep in te stellen bij de rechter. Naar gelang de ernst van de situatie of de mate waarin de gemeente geen gevolg geeft aan zijn aanwijzingen, kan hij ook besluiten om bij de AP een hulpverzoek (handhavingsverzoek) in te dienen.

Wettelijk is er geen hiërarchie tussen de FG en de AP. Een klacht bij de AP is daarom geen hoger beroep en hun zienswijzen hebben gelijkwaardige status. Boven beide staat de rechter, die gemotiveerd een ander standpunt kan innemen naar EU-publiekrecht.²⁵ De input van de FG en de AP zijn dan ook belangrijke processtukken, die – in voorkomende gevallen – ook door de advocaat van de gemeente of een uitvoeringsorganisatie als zodanig in rechte dienen te worden ingebracht, zonder de FG af te vallen.

GEEN JURIDISCHE FUIK

Ook MCD-dienstverlening helpt om fouten te voorkomen of in iedere geval, mochten deze zich tóch voordoen, met spoed te herstellen. De periode waarbinnen dat plaatsvindt betreft wettelijk enkele maanden. In de toeslagenaffaire werd dat over het hoofd gezien. In plaats van de EU-procedure werd de Nederlandse procedure voor bezwaar en beroep volgens de Algemene wet bestuursrecht gevolgd. Gedupeerden kwamen daardoor in een juridische fuik terecht en waren na jaren nog niet uitgeprocedeerd. Het recht op bescherming van persoonsgegevens houdt juist in dat je hiervan gevrijwaard blijft. MCD-waarborgen betreffen de informatiele zorgvuldigheid in de voorbereiding en afwikkeling van een bestuursbesluit. De Awb blijft van belang voor de redelijkheid van dat besluit zelf. De FG treedt niet in de discretionaire bevoegdheid van gemeentelijke bestuursorganen maar is wel je redmiddel tegen kafkaëske situaties, mochten die ondanks de gemeentelijke MCD-beleidsvoering toch ontstaan. Dat is belangrijk, omdat in de praktijk fouten nooit 100% door voorzorgsmaatregelen afgevangen kunnen worden. Denk ook aan je recht op menselijke tussenkomst bij inzet van algoritmen. Uiteindelijk is dat altijd de FG.

5.3 meldeenprobleem@gemeente.nl

De MCD-programmamanager draagt zorg voor een tweede lijn-loket voor het melden van incidenten, snelle reparatie en evaluatie om op die manier lering te trekken (bijstelling procesplan). Onder incidenten worden alle fouten verstaan in relatie tot wettelijke MCD-verplichtingen en dit borgingsdocument. De gemeente voert hiervoor een incidentenadministratie die wordt beheerd in de tweede lijn door daarvoor aangewezen MCD-officers.

- De FG heeft permanent toegang tot de incidentenadministratie en bespreekt [periodiek] met de MCD-programmanager en de MCD-portefeuillehouder in het college over de meest opvallende incidenten en trends.
- MCD-programmanager schakelt met eerste en tweede lijn-eigenaren over verbetermaatregelen.

Het gemeentebestuur voorziet in een plicht voor medewerkers en uitvoeringsorganisaties om incidenten zonder vertraging te melden bij het tweede lijn-loket. De daarvoor aangewezen en opgeleide **incidentencoördinator** zet de acties uit die nodig zijn naar gelang het karakter van het incident en de risicoclassificatie. Bij hogere risicoclassificaties wordt ook de FG en de afdeling communicatie betrokken en heeft de portefeuillehouder MCD de hoogste doorzettingsmacht (crisismanagement).

Het gemeentebestuur en het directieteam waarborgen *just culture*, dat wil zeggen een organisatiecultuur waarin je veilig incidenten kunt melden, ook al ben je zelf de veroorzaker.

²⁵ Zie onder meer EU HvJ 5 februari 1963, ECLI:EU:C:1963:1 (Van Gend en Loos-arrest).

De risicoanalyse bestaat uit een objectieve beoordeling volgens de Bijlage Risicobeoordeling, inclusief de vastelling van het risicoprofiel volgens de Schaal van Erg.

De incidentencoördinator hanteert bij informatiebeveiligingsproblemen een spoedprocedure voor effectieve afhandeling van incidenten waardoor een substantieel of hoog risico is ontstaan, met inbegrip van melding aan de Autoriteit Persoonsgegevens en het informeren van gedupeerden volgens de wettelijke voorschriften.²⁶

Na noodreparaties, volgen evaluaties en – waar nodig – besluitvorming over structurele verbetermaatregelen, waarvoor de programmamanager MCD zorg draagt.

²⁶ Artikel 33-34 AVG

6 Handhavingsbeleid

Ons MCD-beleid is van strategisch belang en niet vrijblijvend, met name niet bij de hogere risicoprofielen op de Schaal van Erg. We handhaven de MCD-beleidsvoering daarom via het eigenaarschap zoals beschreven in paragraaf 2. We verwachten dat iedereen zijn/haar verantwoordelijkheid néémt volgens de rol die je hebt binnen het RASCI-model. Werken op het kwaliteitsniveau van de MCD-wetgeving impliceert dat we beschikken over een volwassen organisatiecultuur.

Dat betekent in de eerste plaats dat we rollen en verantwoordelijkheden volgens dit borgingsdocument respecteren. Via het werkprogramma en de DPIA-aanpak dragen we er zorg voor dat de MCD-beleidsvoering de rode draad is in alle vormen van digitalisering, datagedreven werken, informatie-uitwisseling en gegevensdeling, tot aan besprekingen en casusoverleg toe – met wie dan ook en waar dan ook.

6.1 Handhaving in de eerste en tweede lijn

De MCD-aanpak waarborgt dat we het goede doen, en het goede *goed* doen. Dit op een zodanige manier dat we het steeds kunnen uitleggen en onze doelgroepen het begrijpen. Transparantie (communicatie) is daarmee evenzeer onderdeel van ons handhavingsbeleid – van bijsluiters, infographics en QR-codes tot aan de digitale duurzaamheidsparagraaf in ons jaarverslag toe.

Dat zijn geen lege woorden maar zijn gestoeld op SMART-geformuleerde afspraken, die integraal onderdeel zijn van onze managementcyclus.

- 3 Via de [managementletters] stuurt de algemeen directeur op de nakoming van afspraken door de proceseigenaren.
- 4 Via de DPIA-aanpak sturen de proceseigenaren op hun beurt op het bestaan en de goede werking van passende waarborgen – die steeds een mix zijn van organisatorische en technische maatregelen ('hard en soft controls').
- 5 Bij uitbesteding van taken en/of gegevensverwerking aan uitvoeringsorganisaties bewaken proceseigenaren (in samenwerking met inkoop of via accountmanagement) aan de hand van service level-afspraken dat de uitvoerende partij(en) minimaal dezelfde garanties bieden als wat de gemeente volgens de DPIA voor het desbetreffende taakgebied zelf nodig heeft.²⁷
- 6 Bij participatie met meerdere instanties in een collectieve oplossing zoals een BV of samenwerkingsverband volgens de Wet gemeenschappelijke regelingen, geldt hetzelfde als bij uitbesteding maar waarborgt het betreffende bestuursorgaan bovendien ook via de participatieregeling goed (mede-)eigenaarschap, zodat personen over wie informatie wordt verwerkt, bij klachten of incidenten zonder meer op de gemeente kunnen terugvallen.²⁸

Dit geldt voor alles waar wij als gemeente eindverantwoordelijkheid voor dragen, naar zowel Europees en Nederlands publiekrecht (inclusief de beginselen van behoorlijk bestuur) als naar privaatrecht. Zo bieden we informatiele rechtsbescherming in het digitale tijdperk, eerlijke belastingheffing, de juiste hulp, publieke veiligheid, publieke gezondheid, maar ook veilige en gezonde werkomstandigheden. Dat alles steeds in informatieel opzicht. Tegelijkertijd raakt dat ook houding en gedrag, en heeft dat ook implicaties voor de informatievoorzieningen waar wij gebruik van maken en de ketenpartners met wie wij samenwerken.

Simpel gezegd; via het MCD-management dragen wij er zorg voor dat wij ons cultuurhuis op orde hebben.

²⁷ Artikel 28 AVG

²⁸ Artikel 26 AVG

6.2 Handhaving binnen een MCD-managementomgeving

Voor management van het werkprogramma, verwerken van DPIA's, het vastleggen van afspraken en procesplannen, en monitoring op de nakoming van afspraken hanteren wij een MCD-managementomgeving omdat we vanwege de complexiteit anders het overzicht verliezen.

Een MCD-managementomgeving is *groupware* die wij configureren volgens de afspraken in dit borgingsdocument. Eerste, tweede en derde lijn-eigenaren krijgen aan de hand hiervan ondersteuning en beschikken over dashboards voor de bewaking van nakoming van afspraken.

Zo wordt de MCD-managementomgeving gebruikt voor het verstrekken van auditopdrachten door proceseigenaren, en de registratie van auditresultaten. Een en ander aan de hand van de DPIA-uitkomsten (KPI's).

Configuratie en goede werking van de MCD-managementomgeving behoort tot de verantwoordelijkheden van de programmamanager in samenspraak met de algemeen directeur, [concerncontrol] en de FG. Omdat dit maatwerk betreft, vindt die configuratie niet plaats op basis van modellen, templates of auditraamwerken van anderen, tenzij de FG hierover positief advies afgeeft. Een en ander ter voorkoming van toeslagenaffaire-achtige fouten.

Deze ontstaan vaak niet ondanks dat dergelijke formats zijn gehanteerd, maar vanwege de hantering daarvan (scheppen van schijnzekerheid). De MCD-managementomgeving biedt daarom 'kwalitatief' overzicht en inzicht in plaats van 'kwantitatief'.

6.3 Handhaving in de derde lijn

De FG beoordeelt of de handelingen van het gemeentebestuur en het MCD-management sporen met de ambities, doelstellingen en afspraken volgens dit borgingsdocument. Hij doet dit op basis van incidentele en structurele toetsing.

- Incidentele toetsing zijn de inspecties/audits waartoe hij ad hoc besluit, wat met name het geval kan zijn naar aanleiding van incidenten en klachten.
- Structurele toetsing is het permanente toezicht dat de FG uitoefent in de vorm van dagelijkse ervaringen en de jaarlijkse FG-audits.

Op basis hiervan geeft hij een beoordeling af in de vorm van een jaarlijks verslag aan het gemeentebestuur (FG-verslag). Hij kan ook besluiten tot tussentijdse beoordelingen of het afgeven van aanwijzingen. Mocht daar door de gemeente onvoldoende mee worden gedaan, kan hij de Autoriteit Persoonsgegevens zo nodig verzoeken om te interveniëren

6.4 Handhaving in de vierde lijn

De handhaving in de vierde lijn betreft de correctiemechanismes die in werking horen te treden naar aanleiding van de beoordelingen door het FG-toezicht. Als uit het FG-verslag zou blijken dat de gemeente onvoldoende stuurt op MCD-zaken, is dat:

- voor de accountant reden om te waarschuwen tegen de financiële risico's van individuele schadeclaims en bestuurlijke boete;²⁹
- voor de gemeenteraad reden om in het kader van haar controlerende taken volgens de Gemeentewet, het college van B&W of de burgemeester verantwoording te laten afleggen;
- voor de Autoriteit Persoonsgegevens informatie die interventie vanuit het landelijk toezicht kan rechtvaardigen.³⁰

²⁹ Artikel 82-83 AVG

³⁰ Artikel 39, 57 AVG

7 Basis op orde

In ons denken en handelen gaat de aandacht meestal uit naar de 'uiterlijkheden' van digitalisering. Denk aan cloudoplossingen, smart city-toepassingen, inzet van algoritmes, gegevensdeling in samenwerkingsverbanden, profiling, mobiel internet, thuiswerken, bodycams, drones, afhankelijkheid van Amerikaanse big tech-bedrijven, et cetera.

De MCD-wetgeving is neutraal ten opzichte van die uiterlijkheden (iets is niet bij voorbaat goed of fout). In plaats daarvan draait het om wat we ermee doen – het achterliggende proces. ICT en samenwerkingsverbanden kunnen net zo goed *part of the solution* zijn. De gemeente heeft de flexibiliteit om zich te organiseren op de manier die wij meest wenselijk achten zolang doelgroepen – met name inwoners – er verzekerd van kunnen zijn dat de gemeente integer handelt.

Door dit borgingsdocument vast te stellen en ons hiernaar te organiseren, hebben wij onze basis op orde. Het biedt ons letterlijk het morele kompas om op het informationele vlak de goede dingen te doen en de goede dingen *goed* te doen.

Mens centraal is tegenwoordig een breed gehanteerd credo. Mens centraal *digitaal* gaat dieper, omdat het staat voor wat ervoor nodig is om daadwerkelijk de menselijke maat kunnen aanhouden. We zijn géén domme bureaucratie. Onze gemeente creëert géén kafkaëske toestanden. We kunnen niet 100% voorkomen dat iemand door een vergissing onheus bejegend wordt, maar je kunt altijd op ons terugvallen.

7.1 Digitale gemeentehuis

Dit borgingsdocument definieert het digitale gemeentehuis. Het digitale gemeentehuis is virtueel. Anders dan de muren van ons fysieke gemeentehuis, is het vaak diffuus waar het digitale gemeentehuis begint en ophoudt. Zo omvat het digitale gemeentehuis ook de overlegtafels in de regio waaraan wij deelnemen of de gemeenschappelijke regelingen waarin wij participeren. Ook de grenzen tussen publiek en privaat versmelten – bijvoorbeeld waar maatschappelijke ondernemingen de gemeente ondersteunen, of op meer commerciële wijze zoals aanbieders van cloudopslag en SaaS-oplossingen. Informatie kan overal ter wereld worden opgeslagen en bewerkt, en er komen steeds sneller allerlei nieuwe mogelijkheden ter beschikking.

Dat betekent dat er in principe veel dynamiek is in de hogere lagen van het digitale gemeentehuis. De onderste lagen van het digitale gemeentehuis brengen daarentegen stabiliteit door de verankering van het MCD-principe en in overeenstemming met de gemeentelijke kernwaarden.

Het is van fundamenteel belang dat het gemeentebestuur dit veilig stelt op basis van dit borgingsdocument.

Bouwstenen digitale gemeentehuis

7. Ambities

KOERS	POLITIEK	BESTUURLIJK	CULTUUR	REGIONAAL	LANDELIJK	CONTRACTUEEL
-------	----------	-------------	---------	-----------	-----------	--------------

6. Belang

TAKEN	BEDRIJFSHOEVEN	BURGERZAKEN	OMGEVING EN WONEN	SOCIAAL DOMEIN	BELASTINGEN	DDV & PUBLIEKE GEZONDHEID
-------	----------------	-------------	-------------------	----------------	-------------	---------------------------

5. Behoeftes

INFORMATIE	VERZAMELING	ACUTE INFORMATIE-BEHOEFTES	BEWARING	HERGEBRUIK	ARCHIVERING	VERNIETIGING
------------	-------------	----------------------------	----------	------------	-------------	--------------

4. Hulpmiddelen

IGT	APPLICATIES	IT-INFRASTRUCTUUR	ANALYTICS TOOLS	SMART TECH	ALGORITHMES KUNSTMATIGE INTELLIGENTIE	TELECOM
-----	-------------	-------------------	-----------------	------------	---------------------------------------	---------

3. Digitalisering

DATA	GESTRUCTUREERD	ONGESTRUCTUREERD	SMART TECH DATA	LOGBESTANDEN	METADATA	VERKEERS-GEBEVENS
------	----------------	------------------	-----------------	--------------	----------	-------------------

2. Basis

MGD	ORGANISATIE-STRUCTUUR	TRANSPARANTIE & PARTICIPATIE	ZIMPACT ASSESSMENTS	BEHEERS-MATRIJESLEN	VERZOEKEN, KLACHTEN, WISJEN	FG-TOEZICHT
-----	-----------------------	------------------------------	---------------------	---------------------	-----------------------------	-------------

1. Pijlers

GRONDWET	GEMEENTEWET	MATERIEWETTEN	GEWENTELIJKE VERORDENINGEN	VITALS BELANGEN	PRIVAAT-RECHTELIJK	OVERIGE WET- EN RESEN
----------	-------------	---------------	----------------------------	-----------------	--------------------	-----------------------

8 Beleidsevaluatie

8.1 Periodiek onderzoek naar doelmatigheid en doeltreffendheid

Overeenkomstig artikel 24 AVG, artikel 19 EU-richtlijn 680 en artikel 213a Gemeentewet, onderzoekt het college [5] jaarlijks de doelmatigheid en doeltreffendheid van de MCD-beleidsvoering. Leidend in dit onderzoek zijn de FG-beoordelingen van de beleidsvoering over dit tijdvak en zijn adviezen aan het gemeentebestuur, zoals deze met name blijken uit zijn jaarverslagen. Deze zijn de graadmeter voor de mate waarin de gemeente er in slaagt om bescherming te bieden op het kwaliteitsniveau van de MCD-wetgeving en dat niveau structureel vast te houden.

- Voorzover uit de FG-verslagen blijkt dat de gemeente **op of boven** MCD-niveau opereert, inventariseert het college de succesfactoren en wellicht aspecten voor verdere optimalisatie, in samenspraak met overige eigenaren in de eerste en tweede lijn. De doelmatigheid en de doeltreffendheid van de MCD-aanpak als zodanig, staat afdoende vast. Aan de hand van een sterkte/zwakte-analyse stelt het college de vraag of de aanpak ook gedurende het komende tijdvak houdbaar is, gelet op bestuurlijke, organisatorische, technologische, maatschappelijke en wettelijke veranderingen. De vooruitblik wordt verdisconteerd in het werkprogramma voor de nieuwe periode zodat de gemeente zich niet laat overrompelen maar veerkrachtig inspeelt op de veranderende omstandigheden.
- Voorzover uit de FG-verslagen blijkt dat de gemeente **onder** MCD-niveau opereert, onderzoekt het college de bestuurlijke en organisatorische faalfactoren. Vast staat dat de werking van de MCD-aanpak op het moment van evaluatie nog ondoelmatig en ondoeltreffend is. De vraag is wat de gemeente ervan weerhoudt om op MCD-niveau te opereren en welke bestuurlijke en organisatorische reparaties vereist zijn om in de komende periode alsnog het MCD-niveau te bereiken. Voor zuivere reflectie is het zaak om dit onderzoek te laten uitvoeren door een onafhankelijk bureau dat gespecialiseerd is in verandermanagement in de publieke sector. De reparatiepunten hebben prioriteit in het werkprogramma voor de nieuwe periode,³¹ ook rekening houdend met te verwachten bestuurlijke, organisatorische, technologische, maatschappelijke en wettelijke veranderingen.

8.2 Onderzoek bij ontstentenis van FG-verslagen

In het geval dat de gemeente niet beschikt over FG-verslagen waarin beoordeling plaatsvindt van de gemeentelijke MCD-beleidsvoering en advisering op bestuursniveau, behelst het onderzoek in de eerste plaats de vraag of:³²

- 1 of de gemeente beschikt over een FG die voldoet aan de wettelijke eisen; en zo ja
- 2 of hem naar behoren de ruimte wordt geboden voor professionele uitvoering van taken.

De noodzaak voor het stellen van deze vragen kan ook blijken uit [rekenkameronderzoek] of onderzoek door de [auditcommissie]. Het kernprobleem is dat het wettelijk toezicht vanuit de derde lijn kennelijk niet functioneert. Dat betekent in principe dat de MCD-beleidsvoering onvoldoende met waarborgen is omkleed en in strijd met de wet. Daarmee is de aanpak ook niet doelmatig en doeltreffend.

Onderzoek naar de FG-functie wordt uitgevoerd door een onafhankelijk bureau met bewezen expertise op het vlak van FG-beroepsbeoefening (peer-review).

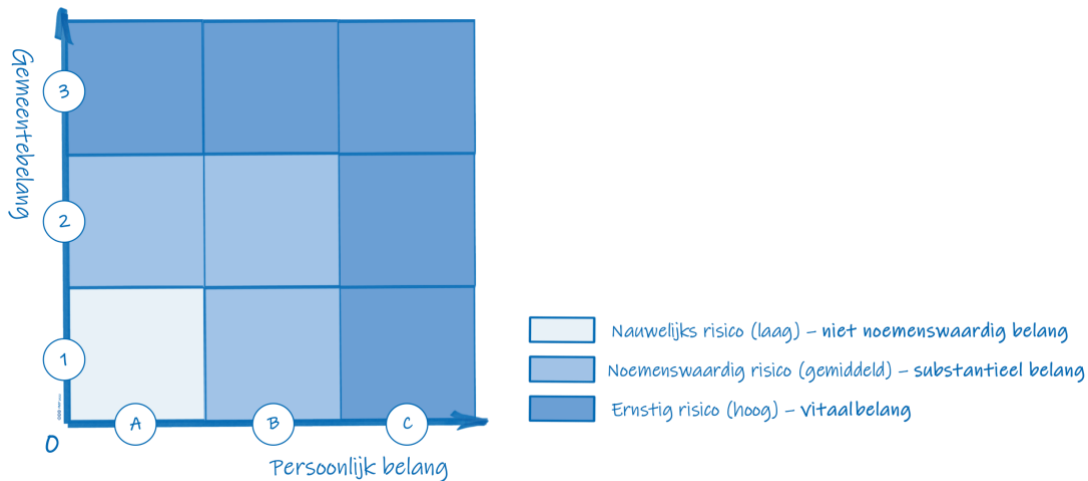
³¹ De beleidsurgentie bestaat uit de gevaarstelling voor personen door gebrekkige MCD-beleidsvoering, en de afbreuk- en aansprakelijkheidsrisico's voor de gemeente. Zonder het doorvoeren van reparaties maakt de gemeente zich schuldig aan inbreuk op de MCD-wetgeving in de boetecategorie tot 2 miljoen euro.

³² Een en ander conform artikel 37-39 AVG, 32-34 Richtlijn 680. Zie ook praktijkhandleiding *Hoe ben je FG?*. Op termijn dient ook waarde te worden gehecht aan FG-certificering volgens het Nationaal Register Functionaris Gegevensbescherming.

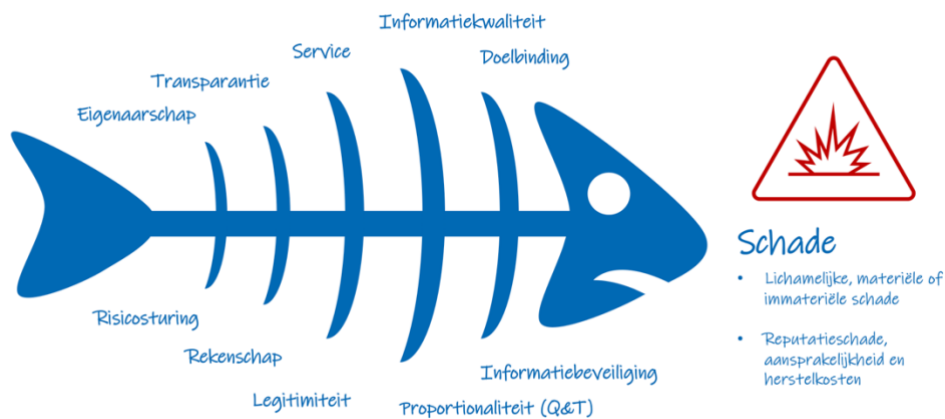
Deel III – Bijlagen

Risicobeoordeling

Of er sprake is van een MCD-risico, moet worden bepaald aan de hand van een objectieve beoordeling, waarbij wordt de risicoclassificatie wordt bepaald volgens de Schaal van Erg.³³ Een en ander met vermelding van de aard van het risico, het taakveld volgens paragraaf 4.1, de context en de doeleinden van informatieverwerking.

Voor objectieve beoordeling is vereist dat de grootte van materiële, immateriële of lichamelijke schade wordt afgewogen tegen de kans dat deze voordoet, op basis van causaal verband tussen een schadelijke gebeurtenis (incident) en de tien MCD-beginselen voor rechtmatige, behoorlijke en transparante verwerking van persoonsgegevens.³⁴

³³ Toepassing overweging 76 AVG

³⁴ Toepassing overweging 75 AVG. De visgraat AVG combineert artikel 5-10, 12-24, 24-50 AVG.

Daarvoor is de volgende tabel onmisbaar, die dubbel gehanteerd moet worden, namelijk om zowel het risico voor personen te bepalen als het risico voor de gemeente. De vraag is steeds: (a) hoe realistisch het is dat een scenario zich voordoet én (b) hoe groot de redelijkerwijs voorzienbare schade dan zal zijn.

	Geen schade	Nauwelijks schade	Aanzienlijke schade	Ernstige schade
Zeer waarschijnlijk of zeker	Geen risico	Laag risico	Gemiddeld risico	Hoog risico
Waarschijnlijk (gerede kans)		Geen risico	Laag risico	Laag risico
Onwaarschijnlijk (gezocht)			Geen risico	Geen risico
Uitgesloten				

2 x gemiddeld, levert de score B2 op (zie Schaal van Erg). De MCD-wetgeving bevat een lijst van situaties waarin de kans op schade relatief groter is:³⁵

- 1 waar het voorzienbaar is dat informatieverwerking in het echte leven leidt tot discriminatie, identiteitsdiefstal of -fraude, financiële verliezen, reputatieschade, verlies van vertrouwelijkheid van door het beroepsgeheim beschermde persoonsgegevens, ongeoorloofde ongedaanmaking van pseudonimisering, of ieder ander aanzienlijk economisch of maatschappelijk nadeel;
- 2 wanneer personen hun rechten en vrijheden niet kunnen uitoefenen of hen niet langer MCD-service wordt geboden;
- 3 bij verwerking van informatie waaruit iemands etnische afkomst, politieke opvattingen, religie of levensbeschouwelijke overtuigingen, of vakbondslidmaatschap blijkt, en bij de verwerking van genetische gegevens of gegevens over gezondheid of seksueel gedrag of strafrechtelijke veroordelingen, strafbare feiten of daarmee verband houdende veiligheidsmaatregelen;
- 4 wanneer persoonlijke aspecten worden geëvalueerd, om met name beroepsprestaties, economische situatie, gezondheid, persoonlijke voorkeuren of interesses, betrouwbaarheid of gedrag, locatie of verplaatsingen te analyseren of te voorspellen, met het doel om persoonlijke profielen op te stellen of te gebruiken;
- 5 wanneer persoonsgegevens van kwetsbare personen, met name van kinderen, maar denk ook aan ouderen, mensen met een beperking, laaggeletterden, vluchtelingen
- 6 of wanneer de verwerking een grote hoeveelheid persoonsgegevens betreft en (substantiële) gevolgen heeft voor een groot aantal betrokkenen.

Positieve en negatieve impact

Hou in de gaten dat informatieverwerking zowel positieve impact als negatieve impact heeft. Meestal is de positieve impact de bestaansreden (het doel) van de informatieverwerking. Bijvoorbeeld verwerking van salarisinformatie voor maandelijkse uitbetaling van salarissen. De negatieve impact blijkt uit realistische praktijkscenario's waarbij er iets fout gaat volgens de MCD-beginselen. Bijvoorbeeld het scenario dat de salarisadministratie onjuiste informatie bevat waardoor iemand niet op tijd het juiste salaris wordt uitbetaald (informatiekwaliteitsprobleem). Zo waren ook de terugvorderingen van kinderopvangtoeslag op onjuiste informatie gebaseerd (in werkelijkheid hadden de toeslaggerechtigden niet gefraudeerd).

³⁵ Overweging 75 AVG

MCD quick scan

Naam: - vul hier je naam in -	Telefoon: - vul hier je telefoonnummer in -
Functie: - vul hier je functieaanduiding in -	E-mail: - vul hier je e-mailadres in -
Afdeling: - vul hier de naam van je afdeling in -	Datum: - vul hier de datum van vandaag in -

- Ik ben volgens de AVG-beleidsafspraken 'proceseigenaar'
- Ik ben niet de proceseigenaar. Ik vul dit formulier in namens: - vul hier de naam van de proceseigenaar in -

1. Aanduiding gegevensverwerking

- benoem hier het systeem/de applicatie, de aanbieder en/of het werkproces waarvoor je dit formulier invult -
Dit quick scan-formulier vul ik in voor een - **geef hier aan waarvan je inschatting doet** -

2. Reden

- benoem hier de bestaansreden van de gegevensverwerking (ter uitvoering van welke afspraak of regeling) -
Binnen het taakveld: - kies het taakveld -

3. De gegevens (kruis aan als dit klopt):

- a. staan in een dossier, bestand of archief of zijn bedoeld om hierin te worden opgenomen
- b. worden geheel of gedeeltelijk geautomatiseerd verwerkt
- c. zijn 1-op-1 gekoppeld aan personen (de gegevens zeggen iets over iemand)
- d. beïnvloeden, vanwege die koppeling, op de een of andere manier zo iemand's leven
- e. zijn geheel of gedeeltelijk *niet* direct verkregen van de persoon en/of delen wij met anderen
- f. omvatten geheel of gedeeltelijk kwetsbare groepen zoals ouderen, minderjarigen of mensen met een beperking

4. Hoe groot is het belang van de betreffende personen bij de gegevensverwerking?

o. Nihil omdat: - beknopte toelichting -

5. Hoe groot is het belang van de organisatie bij de gegevensverwerking?

o. Nihil omdat: - beknopte toelichting -

6. Om hoeveel mensen gaat het?

- geef aan hoe groot de doelgroep is -

7. Wordt er gebruik gemaakt van nieuwe tech, zoals SaaS, cams of algoritmes?

- kies -

8. De gegevensverwerking bevat de volgende informatie over iemand (kruis aan als dit klopt)

☐ Etniciteit	☐ Gezondheid
☐ Politieke opvattingen	☐ Seksuele leven
☐ Levensbeschouwing	☐ Strafbare feiten
☐ Lidmaatschap vakbond	☐ Financiële situatie
☐ Genetische informatie	☐ Bescherming en/of opvang
☐ Biometrische kenmerken	☐ Niets van dit alles, althans niet doelgericht

9. Hoe heftig schat je een privacydiscussie in – als die ontstaat en ongeacht de gegevensbescherming

- geef de heftigheid van discussie aan - want: - beknopte toelichting -

10. Heb je verdere vragen?

- vul in of je vragen hebt en, zo ja, welke -

Managementsamenvatting procesplan

Modelrecord verwerkingregister³⁶

Proces

- Vul de meest recente risicoscore in -

- benoem hier het werkproces waarvoor je dit formulier invult -

Deze melding betreft een - vul in wat je meldt -

- benoem hier de bestaansreden van de gegevensverwerking (ter uitvoering van welke afspraak of regeling) -

Binnen het taakveld: - kies het taakveld -

Publiekrechtelijk onder de verantwoordelijkheid van - kies bestuursorgaan - Privaatrechtelijk

- datum meest recente DPIA - Procesplan bijgewerkt tot - datum laatste bijwerking procesplan -

Proceseigenaar

- vul hier je naam in -

- vul hier je functieaanduiding in -

Ik opereer op directieniveau

Ik ben manager binnen het team van - benoem de functieaanduiding op directieniveau -

Mijn werkproces valt onder de verantwoordelijkheid van het college: - benoem hier de specifieke portefeuille -

Datum: - vul datum in -

Handtekening:

Beschrijving doelgroepen en informatiebehoefte

In ons werkproces is informatie nodig over - som hier de categorieën personen op -

Dat betreft op hoofdlijnen de volgende soorten informatie - som hier de informatiecategorieën op -

Geheel of gedeeltelijke uitbesteding

Het werkproces doen wij 100% in eigen beheer

Het werkproces is op ICT-niveau geheel of gedeeltelijk toevertrouwd aan - benoem ICT-aanbieder(s) -

Het werkproces is op uitvoeringsniveau geheel of gedeeltelijk toevertrouwd aan - benoem uitvoeringsorganisatie(s) -

Hierbij vindt gegevensverwerking plaats buiten de EU, namelijk - benoem de land(en) buiten de EU -

Informatiedeling met ketenpartners

De informatie is 100% voor eigen gebruik binnen de gemeente (wordt niet gedeeld met anderen)

Informatie uit dit proces wordt ook verstrekt aan - benoem het type partner(s) met wie je informatie deelt -

Informatie wordt verstrekt aan partner(s) buiten de EU of een internationale organisatie (zie procesplan voor details en waarborgen)

Tijdsduur

De gemiddelde periode dat informatie acuut beschikbaar moet zijn is - benoem gemiddelde duur -

De periode dat wij die informatie paraat moeten hebben of nodig hebben voor hergebruik is - benoem afkoelperiode -

De periode dat wij informatie archiveren is - benoem archiefbeleid -

Nieuwe tech

- Benoem hier beknopt eventuele nieuwe tech-oplossingen, bijvoorbeeld SaaS, cams, algoritmes (zie DPIA) -

Informatiebeveiliging

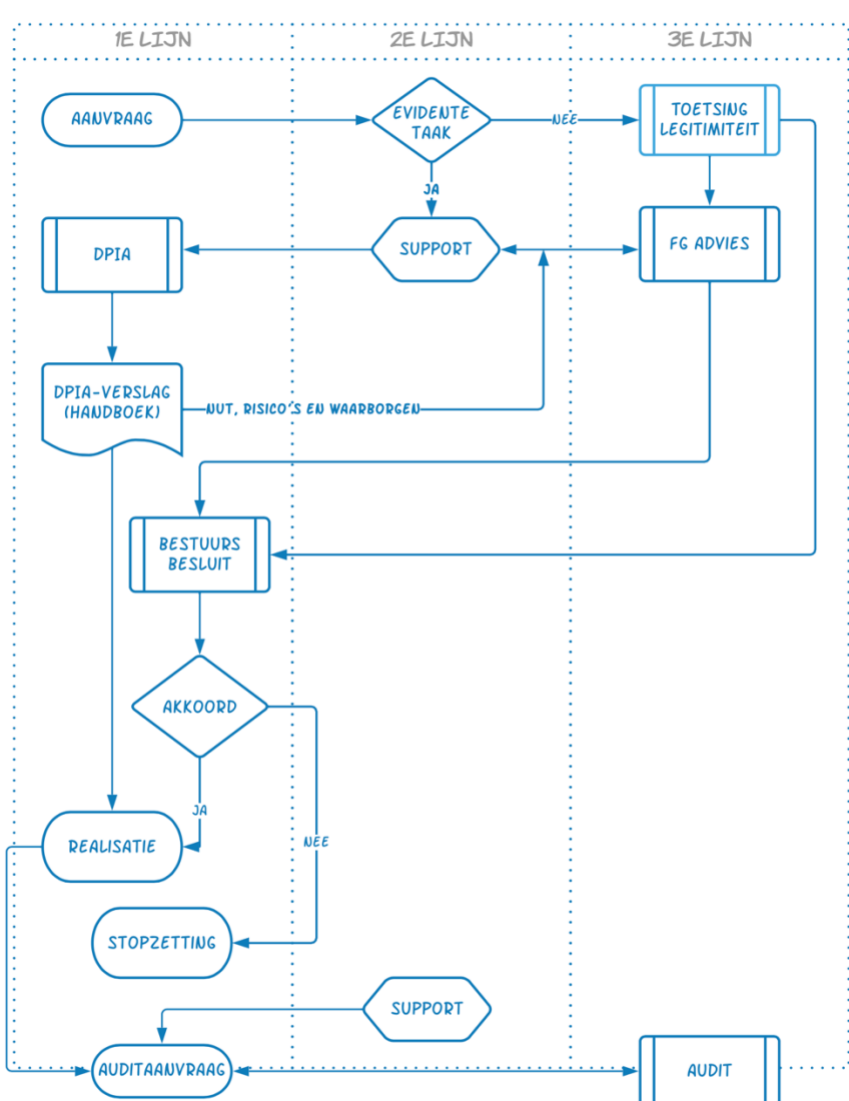
- Neem hier de informatiebeveiliging-KPI's over uit het procesplan, gerubriceerd naar BIV-indeling -

³⁶ Dit formulier correspondeert nauw met artikel 30 AVG / 24 Richtlijn 68o.

Protocol grondslagentoetsing

1. De **proceseigenaar** doet een DPIA-aanvraag bij het **MCD-supportteam**.
2. Het **MCD-supportteam** biedt DPIA-ondersteuning zonder toetsing, maar legt bij 'geen evidente taak' de grondslagenvraag terug bij **juridische zaken**. Die ook de **FG** betreft.
3. Ondertussen gaat de DPIA door, zodat beter inzicht ontstaat in nut, risico's en waarborgen.
4. De output van een DPIA is een handboek met heldere kwaliteitseisen ('passende waarborgen) – SMART.
5. De bestaande DPIA-template wordt checklist voor het MCD-supportteam.
6. Bij evidente taakuitoefening vindt daarna realisatie plaats volgens het Handboek. Tenzij go/no go **Gemeentebestuur**.
7. **MCD-supportteam** helpt bij beheer en onderhoud, waaronder eventuele auditaanvraag door **proceseigenaar** bij **concern control** (of extern).

-
- Als het goed is, is 3^e lijn legitimiteitstoetsing nooit nodig (alles is evident een taak). Vgl. <https://pmpartners.nl/actueel/laten-we-stoppen-met-grondslagen/>
 - Handboeken worden periodiek geëvalueerd volgens concernbreed MCD-beleid (nog niet geregeld) of aangepast als les uit incidenten.
 - Wijzigingen vergen DPIA op de change.

Auditplan

- 1) Proceseigenaren van werkprocessen waarin informatie over personen wordt verwerkt, vullen voor ieder werkproces het hiernavolgende quick scan formulier in. Dat kan in enkele minuten.
- 2) Proceseigenaren delen ingevulde formulieren met de MCD-officers. De MCD-officers verifiëren het risicoprofiel zoals deze blijkt uit de beantwoording van vragen 4 en 5 van het quick scan-formulier.
- 3) Als het goed is, is op de betreffende werkprocessen een DPIA uitgevoerd. Als dat inderdaad het geval is, vergelijken de MCD-officers de risicoscoring uit de quick-scan met de risicoscoring uit de DPIA. Bij afwijkingen kan het zijn dat de DPIA niet actueel genoeg meer is. Draag in ieder geval zorg voor vermelding van de meest realistische 'bruto' risicoscore (het risico bij volledige afwezigheid van beheersmaatregelen).
- 4) Proceseigenaren en MCD-officers verifiëren gezamenlijk de actualiteit, juistheid en volledigheid van het verwerkingregister aan de hand van de vereisten volgens artikel 30 AVG / 24 Richtlijn 680 en de vermelding van de risicoscore.
- 5) De MCD-officers stellen een lijst op van matches, afwijkingen en hiaten tussen de uitkomsten van de quick scans en DPIA's, en vermelden bij afwijkingen of hiaten hun voorstellen voor vervolgacties.
 - a) De gecombineerde lijst bespreken zij met de FG. Voor dit gesprek wordt ook concerncontrol uitgenodigd.
 - b) Met name van belang is dat in dit gesprek aan de hand van de risicoscoring duidelijk wordt op welke proceseigenaren een auditverantwoordelijkheid rust volgens het gemeentelijk MCD-beleid (zie de daarin opgenomen audittabel).
 - c) De uitkomsten van dit gesprek worden gedeeld met de algemeen directeur van de gemeente.
- 6) De algemeen directeur ziet erop toe dat proceseigenaren bij concerncontrol een auditaanvraag indienen voor toetsing van bescherming van persoonsgegevens bij informatieverwerking die volgens de risicoscoring hiervoor in aanmerking komt.
 - a) De aanvraag betreft bestaan, opzet en werking van beheersmaatregelen volgens de gerichte auditopdracht zoals beschreven in de Toelichting van deze notitie.
 - b) De audit wordt uitgevoerd door een onafhankelijke, professionele auditor. Concerncontrol kan de audit organiseren via een extern bureau.
 - c) De auditor doet verslag van zijn bevindingen aan de proceseigenaar en concerncontrol, met afschrift van het auditrapport aan de FG.
- 7) Bij vaststelling van gebreken stelt de proceseigenaar met urgentie (immers hoge risicoclassificatie) en in afstemming met concerncontrol en de MCD-officers, een SMART-geformuleerd verbeterplan op.
 - a) Aan het verbeterplan wordt na vaststelling per direct uitvoering gegeven.
 - b) Zo snel mogelijk maar uiterlijk binnen 6 maanden zijn de verbetermaatregelen doorgevoerd.
 - c) De proceseigenaar rapporteert binnen die periode aan de algemeen directeur over de stand van zaken (in control-verklaring), met afschrift aan de FG.
- 8) De FG gebruikt de quick scan-lijst, auditrapporten en in control-verklaringen als input voor zijn jaarlijkse beoordeling van het gemeentelijk beschermingsbeleid en zijn verslag hierover aan het gemeentebestuur.
- 9) De MCD-officers dragen zorgen voor de planning en het organiseren van de gesprekken.
- 10) Dit auditplan is onderdeel van de gemeentelijke planning- en controlcyclus. Het auditplan is van overeenkomstige toepassing op werkprocessen die niet onder Richtlijn 680 vallen, maar waarbij evengoed gegevensverwerking plaatsvindt met een hoog risicoprofiel. Doorloop hiervoor vanaf 2023 dezelfde stappen.

FG-statuu

FG-aanwijzing

- a) Overeenkomstig artikel 37-39 Algemene Verordening Gegevensbescherming heeft de gemeente een functionaris voor gegevensbescherming (FG) aangewezen.
 1. De aanwijzing is gedaan bij besluit door het College van B&W namens alle gemeentelijke bestuursorganen.
 2. Een afschrift van het aanwijzingsbesluit is aan de FG verstrekt.
 3. Het College maakt intern en extern de contactgegevens van de FG bekend en meldt deze aan de Autoriteit Persoonsgegevens via: <https://autoriteitpersoonsgegevens.nl/nl/aanmeldingsformulier-functionaris-voor-de-gegevensbescherming-fg>.
- b) De gemeente kon kiezen voor een interne of externe FG. Een interne FG houdt in dat de toezichthouder bij de gemeente in dienst is. De externe oplossing houdt in dat in de FG-functie wordt voorzien middels een dienstverleningsovereenkomst met een externe toezichthouder. Voor de positie en taken van de FG, maakt het onderscheid tussen intern of extern geen verschil.
- c) Het FG-schap als zodanig geldt als een ambt.

Positie en taken

- a) De FG is voor de gemeente de wettelijk toezichthouder op de interne naleving van de AVG, gerelateerde wetgeving en het eigen gegevensbeschermingsbeleid.
- b) De FG wordt tijdig en naar behoren betrokken bij alle aangelegenheden die verband houden met de bescherming van persoonsgegevens. Hij voert zijn taken uit op basis van zijn professionele kwaliteiten en zonder belangenconflict.
- c) De FG oefent zijn taken uit in onafhankelijkheid en kan geen instructies worden gegeven, onder druk worden gezet of worden ontslagen.³⁷ Dit laatste uitgezonderd situaties van ernstig disfunctioneren zoals grensoverschrijdend gedrag of handelingen in het openbaar die indruisen tegen de kernwaarden en goede naam van de gemeente (zie ook hierna bij eenzijdige beëindiging).
- d) De FG-functie is vooral bestuurlijk van aard. De FG brengt rechtstreeks verslag uit aan het gemeentebestuur.³⁸ Dat doet hij in ieder geval een keer per jaar via zijn jaarverslag.
- e) De zienswijze van de FG heeft wettelijk gezag en prevaleert daarom boven de zienswijze van anderen. Boven de FG staat de rechter, voorzover een gerechtelijke uitspraak rijmt met het EU-publiekrecht, in het bijzonder de AVG.
- f) De FG is de contactpersoon van de gemeente met de Autoriteit Persoonsgegevens behoudens de gevallen dat de FG uit hoofde van zijn functie moet toezien op de naleving van een communicatieplicht die op de gemeente rust – met name de meldplicht datalekken volgens artikel 33 AVG, de plicht van voorafgaande raadpleging volgens artikel 36 AVG en de plicht om de contactgegevens van de FG te melden volgens artikel 37 AVG.
- g) Het College draagt er zorg voor dat personen over wie de gemeente gegevens verwerkt, in beroep kunnen gaan bij de FG bij klachten over de verwerking van hun gegevens of uitoefening van rechten.

Duur

- a) De FG-aanwijzing is een langere termijn-aangelegenheid omdat de FG lijnen helpt uitzetten voor het bereiken en behouden van het in de AVG voorgeschreven kwaliteitsniveau voor de bescherming van persoonsgegevens. De FG is de constante factor bij wisselende omstandigheden. Tevens is de FG vertrouwenspersoon voor mensen met klachten,³⁹ en is bestendigheid in dit verband van belang.

³⁷ Artikel 38.2 AVG

³⁸ Artikel 38.3 AVG

³⁹ Artikel 38.4 AVG, artikel 39 Uitvoeringswet AVG

- b) De FG-aanwijzing geldt daarom voor een periode van 5 jaar en wordt steeds automatisch verlengd tenzij beëindiging plaatsvindt met wederzijds goedvinden of de FG zijn functie teruggeeft.
- c) Vanwege de wettelijke ontslagbescherming, die evenzeer geldt bij extern FG-schap, vereist eenzijdige beëindiging door de gemeente tussenkomst van de kantonrechter, uitgezonderd situaties waarin sprake is van ernstig disfunctioneren.
- d) Vanwege de bijzondere expertise die vereist is voor het FG-schap, zijn bij extern FG-schap de aanbestedingsregels niet van toepassing.

Instrumentarium

DPIA's zijn als het ware de milieueffectentoetsen op de digitale leefomgeving. Bijvoorbeeld een DPIA vluchtelingenopvang: welke échte problemen in het echte leven zijn voorzienbaar als [de gemeente] zonder AVG-waarborgen (artikel 5, hoofdstuk III, IV, V) informatie over vluchtelingen verwerkt en deelt met anderen? Denk toeslagenaffaire maar dan op gemeentelijk niveau en problemen waarin personen/gezinnen waarschijnlijk in terecht komen. Dit is geen juridische exercitie maar sociale impact-analyse (mens centraal). Pas wanneer je sociale problematiek begrijpt, wordt ook duidelijk wat de gemeente op proces-, informatie- en ICT-niveau op orde moet hebben zodat die problemen zich niet kunnen voordoen.

Iedere goede DPIA eindigt met een zinnige & overzichtelijke lijst van kwaliteitseisen (bestuurlijk, organisatorisch, technisch), dus KPI's. Ik gebruik hierna de metafoor 'winterbanden, strooizout en een slijpcursus'. Op deze manier helpen jullie de proceseigenaar aan het antwoord op de vraag: 'Wat wordt er precies van mij verwacht?'. Een goed DPIA-*verslag* is een logisch opgebouwd document volgens de stappen van artikel 35.7 AVG door van géén maatregelen (= **bruto risico**) naar passende maatregelen te redeneren (= **netto risico**). De KPI's maken het SMART.

Welke 'winterbanden' precies, is iets dat nog nader moet worden uitgewerkt, in samenspraak met bijvoorbeeld de CISO. Door de KPI's en bijbehorende praktische uitwerking overzichtelijk te documenteren, ontstaat een handboek van/voor de proceseigenaar (in het beleidskader heet dat handboek het procesplan). Benoem bij een DPIA vooral ook de risicoklasse volgens de [Schaal van Erg](#), zodat iedereen in één oogopslag begrijpt hoe serieus de zorg voor een digitaal duurzame oplossing moet worden genomen. Een DPIA vluchtelingenopvang betreft een extra kwetsbare doelgroep, wat op de Schaal van Erg logischerwijs uitmondt in een hogere risicoscore.

Als de aanpak verloopt zoals hiervoor aangegeven, spoort een gemeentelijk werkproces en de bijbehorende informatieverwerking met artikel 25 AVG (dataprotectie by design and by default). Althans; als de beheersmaatregelen uit het handboek ('opzet') ook daadwerkelijk in de praktijk worden gebracht ('bestaan'). Bij een voldoende hoge risicoklasse volgens de Schaal van Erg is het aan de proceseigenaar om dat te laten auditen (artikel 35.11 AVG). Als FG wil ik zien dat gebeurt.

Verwerkersafspraken zijn een KPI. Deze KPI is relevant in alle gevallen dat de gemeente een proces (i.c. vluchtelingenopvang) geheel of gedeeltelijk uitbesteedt/heeft uitbesteed aan een uitvoeringsorganisatie. Onder gedeeltelijk moet ook inkoop van ICT worden verstaan. Het AVG-woord 'verwerker' kan dus zowel betrekking hebben op een uitvoeringsorganisatie als een ICT-aanbieder. Kenmerkend is dat in beide gevallen het opdrachtgeverschap bij de gemeente ligt. Publiekrechtelijk bepaalt de wet bij welk bestuursorgaan dat opdrachtgeverschap ligt (ik spreek meestal van bestuurlijk eigenaarschap).

Een goed voorbeeld is [artikel 147 Wet op de expertisecentra](#): het college van B&W is (verwerking)verantwoordelijk. De uitvoeringsorganisatie is verwerker. Zie in dit verband ook [deze VNG-publicatie](#). Let erop dat [de gemeente] zelf ook verwerker kan zijn. In dat geval is de gemeente zowel opdrachtgever als opdrachtnemer. [Streekarchief Gooi en Vechtstreek](#) is een goed voorbeeld.

Het is een - helaas - wijdverbreid misverstand dat de AVG verplicht tot **verwerkersovereenkomsten**. #leesdeAVGbeter; in artikel 28.3 staat in feite enkel dat het vestigen van verwerkerschap blijkt uit een regeling (voor juristen: blijkt uit een rechtshandeling) *zoals* een overeenkomst (inkoopcontract = aangaan verwerkersrelatie) maar denk ook aan participatie in een gemeenschappelijke regeling (toetreding = aangaan verwerkersrelatie).

Alleen is het nu nog wel zaak dat er óók goede regie-afspraken op AVG-gebied bestaan. Dat kan contractueel maar ook institutioneel als daar de ruimte voor bestaat - denk in het laatste geval bijvoorbeeld aan de vaststelling van kwaliteitseisen binnen het algemeen bestuur van een gemeenschappelijke regeling waarin [de gemeente] vertegenwoordigd is. De eerste stap om te achterhalen van welke verwerkers [de gemeente] gebruik maakt, is door in de gemeentebegroting na te gaan welke middelen worden vrijgemaakt voor participatie in gemeenschappelijke regelingen.

Hoe het ook zij; ook regie-afspraken moeten SMART zijn geformuleerd. En om dat te kunnen zul je eerst een DPIA moeten hebben gedaan op het proces dat geheel of gedeeltelijk is uitbesteed. Dit is de reden waarom Hilversum eerst heeft gefocust op het doen van DPIA's. Verwerkersafspraken zijn vers 2.

In de eerste stap van iedere goede DPIA (35.7a AVG) beschrijf je hoe de ketensamenwerking precies in elkaar steekt. Dus ook de rol van uitvoeringsorganisaties en ICT-aanbieders. Als [de gemeente] winterbanden, strooizout en een slipcursus nodig heeft, zullen ook de ingeschakelde verwerkers dat minimaal moeten bieden - al naar gelang hun rol in de keten.

Verwerkers mogen de gemeente ook ontzorgen door zelf de DPIA te organiseren en hun dienstenaanbod hierop af te stemmen - alleen moet de gemeente zich daar dan nog wel steeds goed in kunnen vinden. Teken dus nooit zomaar bij het kruisje maar blijf zelf nadenken in termen van 'wat hebben we nodig?').

Als het goed is, hebben aanbieders ook uit zichzelf al nagedacht over de kwaliteit die ze moeten bieden. Een variant op het voorgaande is dat Hilversum op basis van de DPIA zich ervan bewust is dat er winterbanden nodig zijn, maar de aanbieder blijkt uit eigen beweging zelfs ook sneeuwkettingen aan te bieden. Met zo'n partij kun je dan rustig in zee gaan.

Echter; als de verwerker niet verder komt dan zomerbanden, biedt deze onvoldoende garanties. Artikel 28.1 AVG geeft aan dat deze partij een te zwakke schakel is in de keten, waarmee je geen zaken mag doen.

Het verwerkingsregister is in feite niets anders dan de verzameling managementsamenvattingen van de DPIA-verslagen. Het behoort het gemeentebestuur inzicht en overzicht te bieden van het digitale gemeentehuis, met alle vertakkingen naar de uitvoeringsorganisaties en ICT-aanbieders die erbij horen - tenminste op bestuursniveau. Door 'door te klikken' moet je uitkomen bij het handboek van de proceseigenaar, met inbegrip van het DPIA-verslag. Daar tref je tot in detail alle informatie aan op uitvoeringsniveau.

Door te werken op de bovenstaande manier, is de gemeente zo goed als mogelijk in control, past alles binnen managementcycli en kunnen waar nodig audits worden uitgevoerd. Bovendien ontstaat langs natuurlijke weg de documentatie waarmee het gemeentebestuur kan aantonen dat de EU-verordening 2016/679 en EU-richtlijn 2016/680 worden nageleefd.